

Opisy roślin ogrodu szkolnego, tradycyjnego sadu i minilasu znajdujących się na terenie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Niepołomicach.

Drzewa – numery od 001D do 034D

Krzewy – numery od 035K do 077K

Krzewinki – numery od 078Ki do 086Ki

Byliny (rośliny zielne wieloletnie) numery od 087B do 180B

Rośliny dwuletnie i jednoroczne – numery od 181DJ do 197DJ

Kolor czarny nazwy gatunkowej z literą R oznacza gatunek rodzimy, naturalnie występujący na terytorium Polski. Kolor czerwony z literą O oznacza gatunek obcy dla polskiej flory, kolor czerwony z literą OI oznacza gatunek obcy inwazyjny.

Kolor zielony oznacza stare odmiany drzew owocowych (czereśni, jabłoni i śliw) zasadzonych na terenie Zespołu w 2021 r. w ramach ogólnopolskiego projektu Tradycyjny Sad.

Drzewa

001D. Brzoza brodawkowata R

Betula pendula (Gromada Okrytonasienne)

Drzewo, nie tylko w Polsce, darzone dużą sympatią ludzi. Jej kredowobiała kora u dołu pnia jest głęboko spękana na czarne i białe poletka, a powyżej jest już gładka i łuszcząca się. Liście długości 3-7 cm, pojedyncze, o blaszce trójkątnej do romboidalnej, długo zaokrąglonej, na brzegu ostro i nieregularnie podwójnie piłkowanej, obustronnie nagiej, z 6-9 parami nerwów bocznych. Kwiaty rozdzielnopłciowe i wiatropylne. W 1kg orzeszków brzozy mieści się ich ok. 5 milionów, a duża brzoza może ich wytworzyć rocznie do 50 mln. Drzewo pionierskie, odporne, posiadające bardzo niewielkie wymagania, światłolubne - najbardziej ze wszystkich rodzimych drzew liściastych w Polsce.

002D. Buk zwyczajny R

Fagus silvatica L. (Gromada Okrytonasienne)

Drzewo rodzime o dużych rozmiarach i monumentalnej sylwetce posiadające cenne drewno, cieszące się szacunkiem podobnym do dębu. Ma jasną, ołowiowoszarą, zawsze gładką korę oraz pojedyncze, eliptyczno-jajowate, całobrzegie liście o falisto karbowanej powierzchni i białym orzęsionym brzegu. Zabarwienie liści zmienia się od jasnozielonego wiosną, poprzez ciemnozielone, złocistożółte i pomarańczowo-brązowe aż do złocisto-brunatnego jesienią. Jego kwiaty są rozdzielnopłciowe i wiatropylne. Owoce tzw. bukwy to trójgraniaste, błyszczące-brązowe orzeszki, zamknięte w kolczastej okrywie otwierającej się czterema kłapami są słodkie, jadalne i bardzo pożywne, choć jedzone w dużych ilościach mogą zaszkodzić.

003D. Cis pospolity R

Taxus baccata L. (Gromada Nagonasienne)

W naturze występuje w Europie zachodniej, Azji i północnej Afryce. Ma pokrój drzewa, ale osobniki młode ze względu na częste wykształcanie wielu pni mają wygląd krzewu. Zwykle dorasta do około 15 m. Jest rośliną iglastą i długowieczną. Na Ziemi występował już 400 mln lat temu. W Polsce objęty ochroną najwcześniej ze wszystkich roślin (1423 r. - statut króla Władysława Jagiełły). Cis jest rośliną rozdzielnopłciową i dwupienną.

Poza czerwonymi osnówkami okrywającymi nasiona wszystkie części cisu zawierają silnie toksyczne substancje i mogą być śmiertelnie trujące.

004D. Czeremcha zwyczajna R

Prunus padus (*Padus avium*) (Gromada Okrytonasienne)

Niewielkie drzewo (10-15 m) albo duży krzew porastający wilgotne lasy i brzegi rzek w Europie i Azji Mniejszej. Posiada liście pojedyncze odwrotnie jajowate długości 5-10 cm, zaostrome, na brzegu bardzo drobno piłkowane, ustawione skrótoległe na 1-2 cm ogonkach. Charakteryzuje ją nieprzyjemny zapach wydzielany przez złamane gałązki, roztarte liście i uszkodzoną korę. Jej zaletą są obficie pojawiające się w maju białe obupłciowe i owadopylne kwiaty zebrane w podłużne grona a także groniaste owocostany zbudowane z kulistych, czarnych, jadalnych pestkowców.

005D. Czereśnia ptasia

Prunus avium L. (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Buttnera Czerwona”

Odmiana została wyhodowana w Niemczech w 1795 roku przez Carla Gottlieba Büttnera. Drzewo rośnie silnie, tworzy dużą, kulistą koronę. Liście ma duże, eliptyczne, ostro piłkowane, pod spodem na nerwach słabo owłosione. Wegetację i kwitnienie rozpoczyna dość wcześnie. W okres owocowania wchodzi wcześnie, owocuje corocznie i obficie. Drzewo jest niezbyt wytrzymałe na mrozy, ale kwiaty ma dość wytrzymałe na przymrozki wiosenne. Owoce są duże, czerwono-żółte, słodkie i soczyste, a ich dojrzewanie przypada na lipiec. Doskonale nadają się do spożycia na surowo i na przetwory (kompoty). W czasie deszczy jednak pękają. Jest jedną z najlepszych odmian i nadaje się do sadów przydomowych. Kwitnie w kwietniu, ma białe kwiaty. Preferuje stanowiska słoneczne i ciepłe, lubi przepuszczalne, umiarkowanie wilgotne podłoże, zasobne w składniki odżywcze. Młode drzewka najlepiej sadzić późnym latem, lub w okresie jesiennym. Możliwe jest także sadzenie wiosną, przed pojawieniem się pąków. Roślina jest obcopolna, więc wymaga posadzenia w pobliżu zapylacza, czyli innej odmiany czereśni.

Zapylacze: Van, **Hedelfińska**, Vega, Kunzego, **Schneidera Późna**, Różowa Wielka

006D. Czereśnia ptasia

Prunus avium L. (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Hedelfińska”

Odmiana prawdopodobnie pochodzenia niemieckiego z miejscowości Hedelfingen w Wirtembergii z połowy XIX w. Drzewo rośnie silnie, tworzy koronę jajowatą, dość gęstą, z nieco zwisającymi gałązkami. Liście ma duże, eliptyczne lub odwrotnie jajowate, o brzegach podwójnie piłkowanych, pod spodem owłosione. Kwitnie średnio wcześnie, a kwiaty na przymrozki są dość wytrzymałe. W okres owocowania wchodzi późno, owocuje jednak obficie i corocznie. Odmiana bardzo późna. Owoce są duże, ciemnoczerwone, czasem niemal czarne, z fioletowym odcieniem. Dojrzewają przeważnie w drugiej połowie lipca. Owoce są trwałe, dzięki czemu można je długo przechowywać, bo nie tracą swej jędrności i świeżości. Preferuje stanowiska słoneczne, ciepłe, ale niezbyt osłonięte od wiatru, gdyż swobodny przepływ powietrza zapobiega wielu chorobom grzybowym. Lubi żyzne, umiarkowanie wilgotne, przepuszczalne podłoża. Odmiana mrozoodporna. Nadaje się do ogródków przydomowych.

Zapylacze: **Büttnera Czerwona**, Dönissena Żółta, Kassina Wczesna, Kunzego, Czarna Późna, **Schneidera Późna**

007D. Czereśnia ptasia

Prunus avium L. (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Schneidera Późna”

Odmiana wyhodowana w Gubinie (Brandenburgia) w gospodarstwie Schneidera około 1850 roku. Drzewo rośnie silnie, tworzy koronę jajowatą, dość gęstą. Liście ma jajowate, drobno ząbkowane. Jest niezbyt wytrzymała na mróz, ale kwiaty są wytrzymałe na przymrozki. Zakwita drobnymi, niezwykle wonnymi kwiatami na przełomie kwietnia i maja. Z nich wykształcają się soczyste, bardzo duże owoce, w ciemnoczerwonym kolorze, który w pełni dojrzałości potrafi być niemal czarny. Są gotowe do zbioru pod koniec lipca. Miąższ owoców jest twardy, jasnoczerwony, soczysty, słodko kwaskowy, źle odchodzi od pestki. Rozpoczyna owocowanie w 4 – 5 roku po posadzeniu. Owocuje corocznie i obficie. Owoce są dobre do bezpośredniego spożycia, ale nadają się również na przetwory, zwłaszcza kompoty. Są wytrzymałe na transport, ale pękają w czasie deszczy.

Zapylacze: Büttnera Czerwona, Dönissena Żółta, Różowa Wielka, Czarna Późna, Hedelfińska, Kassina Wczesna, Kunzego

008D. Czereśnia ptasia

Prunus avium L. (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Bładoróżowa”

Stara odmiana z XVIII w. nieznanego pochodzenia nazywana także Miodówką jasną. Opisał ją prof. E. Jankowski w 1928 roku. Drzewo rośnie silnie lub bardzo silnie. Tworzy potężną, szeroko stożkowatą, średnio zagęszczoną koronę. Kwitnie wcześnie, pąki kwiatowe są dość wytrzymałe na mróz. Owocuje bardzo obficie i regularnie. Owoce ma średniej wielkości. Dojrzewają w drugiej połowie czerwca. Drzewo jest bardzo wytrzymałe na mróz i odporne na raka bakteryjnego. Ma niewielkie wymagania glebowe, ale lubi gleby żyzne, zasobne w składniki odżywcze i średnio wilgotne. Ze względu na dużą wytrzymałość na mróz, obfite i regularne owocowanie oraz małe wymagania uprawowe polecana jest do nasadzeń przydomowych. Najlepszym miejscem do sadzenia są stanowiska słoneczne i osłonięte od wiatru. Młode drzewka najlepiej sadzić późnym latem, lub w okresie jesiennym.

Zapylacze: Büttnera Czerwona, Kassina, Hedelfińska

009D. Czereśnia ptasia

Prunus avium L. (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Drogana żółta”

Odmiana pochodzenia niemieckiego wyhodowana przez ogrodnika Drogana w Guben w 1819 roku. Opisana została w 1860 r. przez J. Oberdiecka. Drzewo rośnie silnie, tworzy koronę luźną, szerokostojkowatą, o gałęziach grubych, sztywnych, odchodzących pod kątem ostrym od pnia. Liście są duże, eliptycznie wydłużone, jasnozielone, nieregularnie ząbkowane. Owoce ma duże, jasnożółte, od strony słonecznej złocistożółte, dojrzewające przeważnie w drugiej połowie lipca. Są doskonałe do bezpośredniego spożycia, ale polecane są także na konfitury, kompoty i susz. Owoce silnie pękają w czasie deszczy. Drzewo jest bardzo wytrzymałe na mróz i mało podatne na choroby, a szczególnie na raka bakteryjnego. Bardzo wcześnie wchodzi w okres owocowania. Owocuje regularnie i obficie.

Zapylacze: Büttnera Czerwona, Hedelfińska, Kunzego, Schneidera Późna.

010D. Daglezja zielona O

Pseudotsuga menziesii (Gromada Nagonasienne)

Występuje w Ameryce Północnej gdzie osiąga ponad 100 m wysokości i wraz z Eukaliptusem królewskim jest uważana za drugie po Sekwoi wieczniezielonej najwyższe drzewo świata. Jest drzewem długowiecznym, szybko rosnącym. Można ją rozpoznać po wrzecionowatych, szpiczasto zakończonych pąkach oraz bardzo dekoracyjnych szyszkach, których długie, trójkątne łuski okrywające wystają daleko poza łuski nasienne. W Europie daglezja stanowi najważniejszy obcy gatunek drzewa.

011D. Dąb czerwony OI

Quercus rubra L. (Gromada Okrytonasienne)

Wysokie (do 30 m) i okazałe drzewo pochodzące z Ameryki Północnej. Wyróżnia się dużymi (do 25 cm długości), głęboko i bardzo ostro klapownymi liśćmi, które jesienią przebarwiają się na jaskrawoczerwony lub purpurowy kolor. Posiada kwiaty rozdzielnopłciowe i wiatropylne. Jego żołędzie są pękate i osadzone na krótkich szypułkach w spłaszczonych, talerzykowatych miseczkach. Początkowo był on w Europie tylko drzewem ozdobnym, ale szybko zaczął się rozprzestrzeniać w lasach i wypierać rodzime dęby. Jego duże i grube liście bardzo powoli się rozkładają utrudniając wegetację roślinom runa leśnego. Dużą zagadką jest, że to liść dębu czerwonego, a nie jednego z naszych rodzimych dębów umieszczony jest na awersie monet polskich.

012D. Dąb szypułkowy R

Quercus robur L. (Gromada Okrytonasienne)

Bardzo okazałe (35 m wysokości) i potężnie zbudowane drzewo słynące z długowieczności (800 lat), niezwykle cennego drewna i silnego systemu korzeniowego ("mocny jak dąb"). Na obszarze swojego występowania (Europa, Kaukaz, Azja Mniejsza) jest uważany za jedno z najszlachetniejszych drzew - cieszy się ogólnym szacunkiem i sympatią. Posiada odwrotnie jajowate liście z małą ilością tępych kłap, u nasady z wyraźnie wyciętymi "uszkami" i bardzo krótkim (do około 5 mm) ogonkiem. Kwiaty ma rozdzielnopłciowe, rozmieszczone jednopiennie, wiatropylne. Jego owoce mają postać żołędzi i są rozsiewane przez zwierzęta np. sówka w ciągu 3 miesięcy potrafi ich zmagazynować (przemieścić) aż 10 tysięcy. W Polsce jest on najważniejszym leśnym drzewem liściastym (i trzecim w ogóle, po sosnie i świerku). Leżące w wodzie drewno dębu po kilkuset latach czernieje zachowując większość swoich właściwości mechanicznych i jest określa się mianem "czarnego dębu" lub "polskiego hebanu". Najsłynniejsze Polskie dęby: Bartek, Chrobry, Jan Kazimierz, Napoleon, Chrześcijanin, dęby rogalińskie: Lech, Czech i Rus.

013D. Grab pospolity R

Carpinus betulus L. (Gromada Okrytonasienne)

Drzewo średniej wielkości, raczej krótkowieczne (wiek do 150 lat), często występujące w polskich lasach, o zawsze gładkiej, srebrzystopopielatej, pokrytej pasmami korze. Liście ma pojedyncze, eliptyczne, ostro piłkowane, których powierzchnia jest harmonijkowato pofałdowana, a nerwy boczne są proste i nie rozgałęzione. Kwiaty są rozdzielnopłciowe, rozmieszczone jednopiennie i wiatropylne. Owoce mają postać małych, podłużnie

żebrowanych orzeszków zaopatrzonych w trójkłapowy aparat lotny Jego drewno tzw. "żelazne drewno" jest najtwardsze ze wszystkich rodzimych drzew w Polsce. Po ścięciu drewno jest nieco cięższe od wody, a po wysuszeniu jest najcięższe spośród wszystkich rodzimych europejskich drzew. Grab bardzo dobrze znosi przycinanie i nadaje się na żywopłoty.

014D. Jabłoń domowa

Malus domestica (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Antonówka zwykła”

Bardzo stara, łatwa w uprawie i popularna odmiana rosyjska, sadzona często na Białorusi i w państwach nadbałtyckich. Masowo dawniej uprawiana także w Polsce. Młode drzewa rosną początkowo słabo, często mają krzywe pnie. Tworzy koronę kulistą, dość kształtną. Gałęzie pokryte ma licznymi krótkopędami. Korona zbudowana z nielicznych konarów wyrastających pod ostrym kątem, ze skłonnością do wyłamywania się pod ciężarem owoców. Liście średnie, eliptyczne lub okrągłe, tępo ząbkowane. W okres owocowania wchodzi w 6-7 roku po posadzeniu, owocuje obficie, przemiennie. Odmiana o dużej wytrzymałości na mróz oraz dostatecznej odporności na parcha. Kwitnie wcześnie, kwiaty wytrzymałe na niekorzystne warunki atmosferyczne. Owoce ma średniej wielkości, zmiennego kształtu, często baryłkowate i spłaszczone. Dojrzałość osiągają w II połowie września. Świetnie nadają się na kompoty, marmolady, galaretki i szarlotki.

Antonówka uważana jest za bardzo dobry zapylacz dla innych odmian jabłoni. Sama jest także obcopolna. Z tego powodu kupując sadzonki Antonówki, pamiętajmy również o dokupieniu dla niej towarzystwa.

Zapylacze: Akane, Kalwila Biała, Cortland, Charłamówka, Elstar, Empire, Fiesta, Glogierówka, Gloster, Grafsztynek Prawdziwy, **Oliwka żółta (Papierówka)**, James

015D. Jabłoń domowa

Malus domestica (Gromada Okrytonasienne)

Odmiana „Oliwka Żółta”

Odmiana (synonimy: **Inflandzka, Papierówka**) pochodzi z krajów nadbałtyckich. Już w latach 1850-1860 łotewski ogrodnik M. Wagner wysyłał drzewka tej odmiany do Niemiec, Francji i Anglii). Jest rozpowszechniona i szeroko uprawiana na całym świecie ze względu na wczesne dojrzewanie owoców. Jest to najbardziej rozpowszechniona odmiana jabłek na całej półkuli północnej. Drzewo rośnie silnie i tworzy dużą, kulistą, naturalnie rozłożystą i prześwieconą koronę. Kwitnie w maju na jasnożółty kolor. W czasie kwitnienia i kiedy owocuje bardzo ładnie się prezentuje. Wiele osób uważa, że to świetna ozdoba w ogrodzie. W okres owocowania wchodzi wcześnie, w 3-4 roku po posadzeniu. Owocuje obficie, najczęściej przemiennie. Owoc jest średniej wielkości, często mały, stożkowaty, biało-żółty, soczysty i kwaskowaty. Skórka jest gładka, zielonkawo-żółta. Dojrzałość zbiorczą osiąga w drugiej połowie lipca. Przetwory z papierówek są niezwykle smaczne, jabłka świetnie sprawdzają się w dżemach i konfiturach, można także przeznaczyć je na kompoty. Odmiana wytrzymała na mróz, dość odporna na parcha, na mączniaka prawie niewrażliwa. Lubi żyzne, zasobna w składniki odżywcze, umiarkowanie wilgotne podłoże.

Zapylacze: **Antonówka Zwykła**, Boiken, James Grieve, Koksa Pomarańczowa, Kronsella, Landsberska, Delikates, Szampion, Gloster.

016D. Jarzab pospolity (Jarzębina) R

Sorbus aucuparia L. (Gromada Okrytonasienne)

Drzewo dorastające do około 15 m wysokości, żyjące krótko, przeciętnie 80 – 100 lat. Występuje niemal w całej Europie i dużej części Azji. Liście jarzębiny są nieparzysto pierzaste. Jest drzewem dekoracyjnym, miododajnym, leczniczym i gatunkiem pionierskim – czyli ma małe wymagania i chętnie zajmuje obszary trudno dostępne dla innych gatunków np. tereny o podłożu piaszczystym i kamienistym. Posiada jadalne owoce, które wykorzystywane są przede wszystkim do robienia zdrowych i smacznych przetworów. Owoce jarzębiny są także przysmakiem ptaków np. drozdów, gili i jemiołuszek.

017D. Jesion wyniosły R

Fraxinus excelsior L. (Gromada Okrytonasienne)

Na naturalnych stanowiskach występuje w Europie i Azji Mniejszej. Osiągając do 50 m wysokości uważany jest za jedno z najwyższych rodzimych drzew liściastych w Europie, a dodatkowo posiada największy zasięg korzeni bocznych spośród wszystkich rodzimych europejskich drzew. Liście ma duże, pierzasto złożone, 9-15-listkowe, matowozielone, które jesienią opadają bez przebarwienia. Można u niego zaobserwować zjawisko tzw. trójpienności, które polega na tym, że obok osobników męskich i żeńskich, występują także osobniki o kwiatach obupłciowych. Owoce mają postać zebranych w gęste wiązki pojedynczych, jęczminkowatych skrzydlaków (tzw. *samar*)

018D. Jodła kalifornijska O

Abies concolor (Gromada Nagonasienne)

Rośnie w Ameryce Północnej, głównie w górach Sierra Nevada i Górach Skalistych. Została sprowadzona do Europy w połowie wieku XIX. Rośnie bardzo szybko i osiąga około dwudziestu pięciu metrów wysokości. W warunkach naturalnych dożywa trzystu pięćdziesięciu lat i dorasta do sześćdziesięciu metrów. Dobrze radzi sobie na stanowisku ubogim, nie przeszkadza jej też zanieczyszczenie środowiska. Korona jest stożkowata i bardzo gęsta, a igły długie, do 6-7 cm, szaro- lub srebrzysto-zielone pokryte szarym woskowym nalotem, tępe lub delikatnie wcięte na końcach, charakterystycznie, sierpowato zakrzywione do góry. Gałązki jodły kalifornijskiej po roztarciu wydzielają silny cytrynowy lub tatarakowy zapach. Szyszki są duże i występują w odcieniach fioletu i zieleni. Jest w pełni odporna na mróz. Wytrzymuje też letnie upały i susze oraz otwarte przestrzenie.

019D. Jodła pospolita R

Abies alba (Gromada Nagonasienne)

Drzewo bardzo wymagające, lubi chłodne i wilgotne, próchnicze, dobrze napowietrzone gleby. Jeszcze bardziej niż świerk jest wrażliwa kwaśne deszcze. Osiągające niemal 60 m wysokości jest najwyższym rodzimym drzewem w Europie. Drzewo długowieczne. Osiąga wiek 800 lat i pod względem długowieczności zajmuje trzecie miejsce w Polsce po cisie pospolitym i dębie szypułkowym. Igły dość krótkie, płaskie, tępe (nie kłujące), od spodu z dwoma białymi paskami. Szyszki stojące, walcowate (w kształcie "cygaro"), duże, po dojrzeniu rozsypują się na drzewie i dlatego nigdy nie znajdziemy na ziemi całych szyszek, tylko pojedyncze łuski. Żerujące na igłach jodły mszyce i inne owady wytwarzają tzw. spadź, z której pszczoły produkują miód spadziowy. Spadź powstaje także na świerkach, sosnach, modrzewiach, dębach i lipach.

020D. Kasztanowiec zwyczajny O

Aesculus hippocastanum L. (Gromada Okrytonasienne)

Jest drzewem pochodzącym z Półwyspu Bałkańskiego, żyjącym do 200 lat i osiągającym wysokość 25 m. Do Polski trafił w XVII w. jako jedno z pierwszych drzew ozdobnych. Należy do najbardziej podatnych na choroby, szkodniki, suszę i zanieczyszczenia drzew. Posiada wielkie, dłoniasto złożone liście, 5-7-listkowe, naprzeciwległe, na bardzo długich ogonkach oraz duże, stojące, stożkowate, zakwitające w okresie matur białe kwiatostany przypominające świece. Owoce w postaci kulistych, kolczastych torebek koloru zielonego zawierają po 2-3 duże nasiona zwane „kasztanami”. W odróżnieniu od nasion Kasztana jadalnego popularne "kasztań" (tj. nasiona kasztanowców) jedzone na surowo są trujące dla człowieka.

021D. Klon jawor R

Acer pseudoplatanus L. (Gromada Okrytonasienne)

Wysokie do 35 m drzewo osiągające wiek 250-350 lat, którego naturalnym siedliskiem są lasy w górach i na pogórzu Europy, Kaukazu i Azji Mniejszej. Duże, dłoniasto klapowane liście posiadają 5 jajowatych, zaokrąglonych kłap. Ich brzeg jest niezbyt głęboko, nieregularnie ząbkowany. Ogony liściowe bardzo długie, nie wydzielają soku mlecznego. Kwiaty obupłciowe lub rozdzielнопłciowe, owadopylne i bardzo nektarodajne. Owocami są podwójne skrzydłaki z kulistymi orzeszkami ustawione pod kątem 60-90°. Jego spękana na odpadające poletka kora przypomina trochę korę platana. Z drewna jawora zbudowano słynnego konia trojańskiego.

022D. Klon zwyczajny R

Acer platanoides L. (Gromada Okrytonasienne)

Zasięgiem występowania obejmuje niemal całą Europę, Kaukaz i Azję Mniejszą. Drzewo szybko rosnące osiągające wiek 150-200 lat, obupłciowe, owadopylne i miododajne. Posiada duże, dłoniasto klapowane z długimi, ostrymi zębami, naprzeciwległe liście. Ogony liściowe są bardzo długie i wydzielają sok mleczny. Owoce mają postać podwójnych skrzydłaków z szeroko rozpostartymi skrzydełkami ustawionymi pod kątem 120° i płaskimi orzeszkami. Ze względu na październikowe przebarwienia liści od odcieni koloru żółtego do pomarańczowego jest w Polsce często uprawianym drzewem ozdobnym.

023D. Lipa drobnolistna R

Tilia cordata (Gromada Okrytonasienne)

Rodzime długowieczne drzewo, średnio szybko rosnące, osiągające 30 m wysokości i wiek ponad 500 lat. Posiada sercowate liście, często z niesymetryczną nasadą, czasem szersze niż dłuższe, na szczycie nagle zaokrąglone, ciemnozielone, pod spodem z kępkami rudobrazowych włosków w kątach nerwów. Złożone z kilku żółtobiałych pachnących kwiatów kwiatostany zrosnięte są z jasnozieloną, języczkową podsadką. Wytwarzane w dużych ilościach są chętnie odwiedzane przez pszczoły, które produkują z nich miód lipowy. Kwiaty lip są stosowane także w ziołolecznictwie, sporządza się z nich herbatę ziołową. Z nasion produkuje się olej jadalny.

024D. Lipa szerokolistna R

Tilia platyphyllos (Gromada Okrytonasienne)

Rodzime drzewo osiągające wiek 600 lat i wysokość do 35 m. Jest obupłciowa, owadopylna i miododajna. W stosunku do lipy drobnolistnej nieco szybciej rośnie, posiada większe, jaśniejsze liście z kremowobiałymi kępkami włosków pod spodem oraz minimalnie większe orzeszki, które są wyraźnie żebrowane i mają twardą skorupkę. Do szypulek z żółtobiałymi kwiatami zebranych po 3-6 sztuk w zwisające kwiatostany przyrośnięte są duże, jęczminkowate, jasnozielone podsadki. Kwiaty zakwitają na początku czerwca, czyli 2-3 tygodni wcześniej niż u lipy drobnolistnej.

025D. Młorząd dwuklapowy O

Ginkgo biloba L. (Gromada Nagonasienne)

Drzewo dorastające w Polsce do 30 metrów. W naturze rośnie we wschodnich Chinach gdzie dorasta do 40 metrów. Jest gatunkiem reliktowym, endemicznym, długowiecznym, leczniczym i ozdobnym. Pod względem taksonomicznym to najstarszy gatunek drzewa na świecie, który w erze mezozoicznej (ok. 200 mln lat temu) porastał duże obszary Europy i Azji. Jest drzewem dwupiennym i tylko na okazach żeńskich, pod koniec lata, pojawiają się jadalne nasiona w zielonych, mięsistych osnówkach. Od bardzo dawna był sadzony w Japonii wokół świątyń i pałaców.

026D. Modrzew europejski R

Larix decidua (Gromada Nagonasienne)

Drzewo iglaste jako jedyne w Polsce zrzucające liście (igły) na zimę. Dorasta do około 30 – 40 m wysokości. Liście mają postać miękkich igieł zebranych w pęczki po około 30-40 sztuk, wiosną są jasnozielone, później ciemnieją, a jesienią żółkną i opadają. Modrzew jest rośliną wiatropylną. Odznacza się szybkim wzrostem oraz dużą odpornością na niskie temperatury, zanieczyszczenia, choroby i szkodniki. Jego drewno jest cenionym materiałem gdyż cechuje się znaczną trwałością i wodoodpornością.

027D. Sosna czarna O

Pinus nigra (Gromada Nagonasienne)

Występuje na stanowiskach naturalnych w Europie południowo-zachodniej oraz w Azji Mniejszej. Do Polski została sprowadzona w 1759 r. Jest to drzewo długowieczne, znane są okazy, które mają 500 lat. Ma ciemnozielone, bardzo długie igły, do 19 cm. Są one płaskie, ostro zakończone, zebrane w pęku po dwie i pozostają na drzewie do 4 lat. Szyszki osiągają od 5 do 10 cm długości, mają zaokrąglone łuski, z krótkim kolcem i czarnym wnętrzem. Kora jest bruzdowana w kolorze ciemnobrązowym, prawie czarnym, Ma małe wymagania glebowe i jest wytrzymała na mróz. Najlepiej rośnie na glebach wapiennych, zarówno suchych piaszczystych jak i gliniastych. Jest najbardziej odporna wśród sosen na zanieczyszczenia i z tego powodu najlepiej nadaje się do nasadzeń w miastach i rejonach przemysłowych. Produkuje wiele olejków eterycznych i żywic, co pomaga to w oczyszczaniu powietrza.

028D. Sosna zwyczajna R

Pinus sylvestris L. (Gromada Nagonasienne)

Drzewo wysokie (do 35 m), stosunkowo długowieczne (do 700 lat), występujące powszechnie na terenie całej Polski i stanowiąc ponad 60% ogólnego drzewostanu lasów. Pod względem

szybkości wzrostu wśród drzew iglastych ustępujące tylko modrzewiowi. Dzięki głębokiemu systemowi korzeniowemu może rosnąć na bardzo suchych, piaszczystych lub kamienistych glebach. Posiada długie i cienkie igły, wyrastające parami, zaostrome i skrócone wokół osi. Kwiaty rozdzielnopłciowe, rozmieszczone jednopiennie, wiatropylne. Szyszki stosunkowo krótkie i grube, łuski z dwoma oskrzydłonymi nasionami roznoszonymi przez wiatr i ptaki (zoochoria), dla których stanowią pożywienie.

029D. Sumak octowiec O

Rhus typhina L. (Gromada Okrytonasienne)

Krzew lub niewielkie drzewo pochodzące z Ameryki Północnej dorastające do 6 m i żyjące bardzo krótko, do 25 lat. Posiada krótki pień, grube rudobrazowe pędy pokryte gęstą szecziną oraz bardzo szeroką, parasolowatą koronę z widlastymi konarami i duże liście pierzastozłożone z 11-27 listków, przybierające jesienią barwy pomarańczowe i czerwone. Jest to gatunek dwupienny, owadopylny, miododajny i pionierski (niemal ruderalny) o minimalnych wymaganiach. Dobrze rośnie na każdej glebie, preferując stanowiska suche i nasłonecznione. Jest bardzo odporny na suszę, mróz, zanieczyszczenia powietrza, choroby i szkodniki. Nie jest trujący. Jego wadą z użytkowego punktu widzenia jest intensywne wytwarzanie odrośli korzeniowych.

030D. Śliwa domowa

Prunus domestica (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Węgierka Wczesna”

Samopylna, bardzo popularna w Polsce odmiana nieznanego pochodzenia. Drzewo o gęstej, wzniesionej koronie, dorastające do około 3-5 m wysokości. Kwitnie od kwietnia do maja, ma kwiaty białe. Owoce dojrzewają w połowie sierpnia, są granatowe, mają miąższ żółty, aromatyczny i bardzo smaczny. Owocuje obficie i corocznie. W okres owocowania wchodzi w trzecim roku po posadzeniu. Jest to odmiana zarówno deserowa, jak i przetwórcza, polecana do nasadzeń produkcyjnych i amatorskich. Preferuje stanowiska słoneczne. Lubi umiarkowanie wilgotne podłoże. Odmiana w pełni mrozoodporna.

031D. Śliwa domowa

Prunus domestica (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Renkloda Ulena”

Francuska, **samopylna** odmiana dorastająca do około 3-5 m wysokości. Kwitnie na początku maja, kwiaty ma ozdobne, białe, pachnące, zebrane w gęste kwiatostany. Owoce dojrzewają w połowie sierpnia, są żółte, duże i słodkie. Żółty miąższ dobrze odchodzi od pestki. To jedna z najsmaczniejszych deserowych śliw, doskonała także na przetwory (dżemy, kompoty, powidła, nalewki, suszki). Owocuje corocznie, obficie. Dzięki swym dużym i smacznym owocom a także odporności na choroby polecana jest do ogródków działkowych i przydomowych. Preferuje stanowiska słoneczne. Lubi żyzne, umiarkowanie wilgotne, przepuszczalne podłoże. Lepiej reaguje na nadmiar wody niż jej niedostatek. Odmiana mrozoodporna.

032D. Śliwa domowa

Prunus domestica (Gromada Okrytonasienne)

odmiana „Mirabelka z Nancy”

Stara, **samopylna** odmiana francuska z połowy XVIII wieku. We Francji nadal jest bardzo popularna, produkuje się z niej tzw. *plum brandy*, czyli alkohol wysokiej jakości. W Polsce odmiana ta nigdy nie była uważana za zbyt atrakcyjną, a dziś zastosowanie znajduje głównie w przydomowych ogródkach, skąd zrywana jest na przetwory, soki i kompoty. Kwitnie w drugiej dekadzie maja. Kwiaty są białe, raczej drobne. Owoce ma małe, owalne, żółto-zielone z pomarańczowym rumieńcem i białym nalotem. Ich miąższ jest żółto-pomarańczowy, soczysty, słodko-kwaśny, łatwo odchodzący od pestki. Dojrzewają pod koniec sierpnia. Niestety mają tendencję do szybkiego opadania. Owocuje naprzemiennie, bardzo obficie. Jest drzewem średniej wielkości, o stożkowej, średnio gęstej koronie, z gałęziami wzniesionymi. Preferuje gleby żyzne, wilgotne, zasobne w składniki odżywcze. Słabo rośnie na podłożu suchym i przepuszczalnym. Najlepszym miejscem do zasadzenia są stanowiska słoneczne, ciepłe i osłonięte od wiatru. Kwiaty rzadko są uszkodzane przez wiosenne przymrozki. Na choroby i szkodniki odmiana jest mało wrażliwa.

033D. Świerk pospolity R

Picea excelsa (Gromada Nagonasienne)

Bardzo wysokie drzewo (nawet do 60 m) uznawane za drugie po jodle najwyższe rodzime drzewo europejskie. Szpilki wyrastają pojedynczo, są bardzo kłujące, w przekroju czterokanciaste, ustawione promieniście i osadzone na małych trzoneczkach. Długie, zwisające szyszki w kształcie "cygaro" tworzone są głównie w pobliżu wierzchołka. Jest bardzo wrażliwy na zanieczyszczenia środowiska (kwaśne deszcze), choroby i szkodniki. Ze względu na płytki system korzeniowy należy do najczęściej wywracanych przez wiatr drzew. Mocno zakwasza glebę i bardzo silnie zacienia dno lasu co powoduje, że w gęstych i ciemnych borach świerkowych warstwa runa leśnego i podszytu jest uboga.

034D. Żywotnik zachodni O

Thuja occidentalis (Gromada Nagonasienne)

Drzewo pochodzące z Ameryki Północnej o wysokości do 20 m i żyjące do 1000 lat. Ważną cechą rozpoznawczą jest duża różnica w jasności zabarwienia górnej i dolnej strony gałązek. Igły mają postać ułożonych nakrzyżlegle i ściśle otulających pęd, drobnych i sztywnych łusek. Kwiaty są rozdzielnopłciowe, rozmieszczone jednopiennie i wiatropylne. Tworzone obficie małe, jajowate szyszczki składają się z kilku skórzastych łusek nasiennych, które po dojrzeniu znacznie się rozchylają. Nasiona są soczewkowate i opatrzone dwoma skrzydełkami. Żywotniki są roślinami trującymi.

Krzewy

035K. Agrest pospolity R

Ribes grossularia L. (Okrytonasienne)

Krzew o ciernistych pędach i liściach 3-5 kłapowych, lekko karbowanych występujący w stanie dzikim w zaroślach i lasach regla dolnego Karpat i Sudetów. Kwiaty ma drobne i niepozorne, a owocem jest jagoda o zielonej, żółtawej lub czerwonej skórce. Skórka w zależności od odmiany może być pokryta włoskami lub gładka. Jest rośliną bardzo łatwą

w uprawie i wytrzymałą. Nie szkodzą mu silne mrozy, nie ma wymagań co do gleby i stanowiska. Możemy go rozmnażać wegetatywnie przez odkłady oraz kopczykowanie. Agrest jest jednym z najbardziej płodnych krzewów. Z jego owoców można sporządzać kompoty, dżemy i galaretki a nawet wina.

036K. Azalie japońskie O

Rhododendron sp. (Okrytonasienne)

Nazwa zwyczajowa. Niewielkie, zimozielone krzewy, których wysokość zazwyczaj nie przekracza 100 cm. Są umiarkowanie odporne na mróz, bezśnieżne i wietrzne zimy, dlatego powinny być sadzone w miejscach osłoniętych. Sadzone w większych grupach tworzą piękne kobierce o kwiatach w wielu odcieniach różu, czerwieni, fioletu oraz białych. Obfitość kolorystyczna kwiatów sprawia iż, są one doskonałym uzupełnieniem grup azalii wielkokwiatowych.

037K. Azalie wielkokwiatowe O

Rhododendron sp. (Okrytonasienne)

Nazwa zwyczajowa. Krzewy o średniej wielkości zrzucające liście na zimę. Są dużo mniej wymagające pod względem uprawy, niż azalie japońskie i różaneczniki oraz praktycznie całkowicie odporne na mróz. Kwitną obficie, wcześniej, przed lub równocześnie z rozwojem liści (od kwietnia do czerwca, zależnie od odmiany). Współczesne odmiany azalii wielkokwiatowych to krzyżówki azalii pontyjskiej z wieloma gatunkami północnoamerykańskimi. Cechuje je ogromna różnorodność odmian. Podstawowe barwy to: biała, żółta, pomarańczowa, czerwona i różowa oraz wiele odcieni pośrednich. W październiku liście azalii przybierają piękne barwy jesieni od żółtej, poprzez pomarańczową do purpurowej.

038K. Berberys Thunberga O

Berberis thunbergii (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Japonii. W Polsce jest uprawiany jako roślina ozdobna w wielu odmianach. Największą ozdobą krzewu są czerwone liście. Niepozorne, żółte kwiaty pojawiają się wiosną w maju, natomiast jesienią krzew jest obsypany drobnymi, czerwonymi owocami chętnie zjadanymi przez ptaki. W czasie kwitnienia stanowi doskonały pożytek dla pszczół. Jako wyjątek wśród berberysów lubi glebę o odczynie lekko kwaśnym. Najlepiej rośnie na glebach umiarkowanie wilgotnych, ale dobrze znosi gleby suche i piaszczyste.

039K. Berberys zwyczajny R

Berberis vulgaris L. (Gromada Okrytonasienne)

Jest krzewem owadopylnym dorastającym do 2 – 3 m. W stanie dzikim występuje w Europie, Azji Środkowej oraz w północnej Afryce. Jest krzewem ozdobnym z liści, kwiatów i owoców, a także rośliną leczniczą o właściwościach przeciwnowotworowych i przeciwcukrzycowych. Kwiaty są obupłciowe, składają się z 6 płatków korony, 6 działek kielicha, 6 pręcików i 1 słupka. Posiada jadalne owoce, jest wykorzystywany w kosmetyce. Jednak w wielu miejscach na świecie jest rośliną niemiłe widziana, ponieważ jest żywicielem pośrednim rdzy żdźbłowej – poważnego pasożyta pszenicy.

040K. Bez czarny R

Sambucus nigra (Gromada Okrytonasienne)

Rodzimy duży krzew, mało wymagający, łatwo przystosowujący się do różnych warunków, bardzo ekspansywny, odporny na choroby i szkodniki. Jego liście są nieparzystopierzaste, złożone z 5-7 listków, o długości całkowitej 15-30 cm. U nasady liści i listków znajdują się specjalne nektarniki wabiące mrówki. Baldachowate, stojące kwiatostany, złożone są z drobnych, kremowobiałych, niezbyt przyjemnie pachnących kwiatów. Owoce (małe, kuliste, błyszczące czarne pestkowce zebrane w zwisające, baldachowate owocostany) roznoszone są przez kilkadziesiąt gatunków ptaków. Jest cenną rośliną leczniczą wykorzystywaną m.in. do produkcji preparatów przeciwko grypie. Z jego owoców produkuje się wina, nalewki, syropy i dżemy.

041K. Bluszcz pospolity R

Hedera helix L. (Gromada Okrytonasienne)

Jest długowiecznym (może żyć kilkaset lat), zimozielonym krzewem o pokroju pnącza. Jego giętkie łodygi korzystając z czepnych korzeni przybyszowych mogą płożyć się lub wspinać na odległość do 20 m. Występuje w Europie, jest rośliną ciepłolubną, ale dobrze czuje się w miejscach zacienionych. Kwitnie we wrześniu i październiku, a jego owoce ciemnoniebieskiej barwy pojawiają się w kwietniu i maju kolejnego roku. Starożytni Rzymianie uważali bluszcz za symbol mądrości i inteligencji więc wręczali go poetom, natomiast Grecy uznając go za symbol siły dekorowali nim zwyciężskich sportowców.

042K. Borówka amerykańska O

Vaccinium corymbosum (Gromada Okrytonasienne)

Jest krzewem pochodzącym z Ameryki Północnej. Kwitnie od kwietnia do maja. Kwiaty zapylane są przez pszczoły i trzmiele. Owoce zawierają mikro i makroelementy takie jak wapń, fosfor i potas oraz enzymy obniżające poziom cholesterolu, przeciwutleniacze zapobiegające chorobom, w tym nowotworowym, korzystnie wpływają na wzrok. Jest łatwa w uprawie i wytrzymała, nie szkodzą jej silne mrozy ani przymrozki, które mogą wystąpić w okresie kwitnienia. Ma niewielkie zapotrzebowanie na substancje odżywcze.

043K. Bukszan wieczniezielony O

Buxus sempervirens (Gromada Okrytonasienne)

Zimozielony krzew występujący na naturalnych stanowiskach w południowej i zachodniej Europie, północnej Afryce i południowo-zachodniej Azji. Bardzo powoli rośnie ale żyje do 500 lat. Posiada liście małe i skórzaste, wąskoeliptyczne, całobrzegie, błyszczące ciemnozielone. Jego kwiaty są rozdzielnopłciowe, owadopylne i wiatropylne. Owoce mają postać kulistych torebek wielkości ziarna grochu, z trzema krótkimi wyrostkami. Zdolność "wyrzeliwania" nasion przez otwierające się torebki stanowi przykład autochorii. Bukszan posiada drewno tonące w wodzie i najtwardsze ze wszystkich roślin występujących w Polsce, najlepiej też znosi zacienienie ze wszystkich krzewów liściastych uprawianych w naszym kraju. Wszystkie części rośliny są trujące dla człowieka.

044K. Dereń świdwa R

Cornus sanguinea (Gromada Okrytonasienne)

Średniej wielkości (2-4 m) rodzimy krzew efektownie prezentujący się zimą, gdy jego bezlistne, ciemnoczerwone gałęzie wyróżniają się z otoczenia. Liście ustawione

są naprzeciwległe, pojedyncze, długości do 4-8 (10) cm, całobrzegie, o blaszce eliptyczno - jajowatej, zaostrej, z 3-5(6) parami jasnych, łukowato wygiętych i mocno wystających od spodu nerwów, bez kępek włosków w kątach nerwów (różnica w stosunku do derenia jadalnego). Kwiaty obupłciowe, owadopylne, drobne, białe, 4-krotne zebrane w stojące baldachy pojawiają się po rozwinięciu liści. Owoce to kuliste, granatowo-czarne pestkowce wielkości ziarna grochu zawierające w środku dwie pestki są trujące dla człowieka, ale chętnie zjadane przez ptaki.

045K. Forsycja pośrednia O

Forsythia intermedia (Gromada Okrytonasienne)

Ten niewielki, o wysokości 2-3 m i żyjący do 60 lat, krzew jest sztucznym mieszańcem powstałym ze skrzyżowania forsycji zwisającej (*F. suspensa*) i forsycji zielonej (*F. viridissima*) wyhodowanym w 1878 roku w ogrodzie botanicznym w Getyndze (Niemcy). Oba jego gatunki rodzicielskie pochodzą z Chin. Posiada liście eliptyczne, ostro piłkowane z wyjątkiem nasady blaszki, gdzie są całobrzegie. Jest obupłciowa i owadopylna, dostarcza pszczołom bogatego pożywienia. Pojawiające się w marcu dzwonkowate, 4-płatkowe, jaskrawożółte kwiaty tworzone w dużych ilościach na miesiąc przed rozwojem liści wyznaczają umowny początek wiosny. Kora forsycji pośredniej jest pokryta brodawkowatymi przetchlinkami.

046K. Głóg jednoszyjkowy R

Crataegus monogyna (Gromada Okrytonasienne)

Gatunek rodzimy występujący w formie krzewu lub niewielkiego (6-8 m) drzewa o gęstej i ciernistej koronie. Liście pojedyncze o blaszce posiadającej 3-7 (przeważnie 5) bardzo głęboko powcinanych kłap (czasem dochodzących niemal do środkowego nerwu) na wierzchołku z kilkoma ząbkami, z wierzchu ciemnozielone i nagie, od spodu w kątach nerwów lekko owłosione. Kwiaty obupłciowe, owadopylne i miododajne. Owoce małe, owalne, jaskrawoczerwone pestkowce. Jest rośliną dekoracyjną, używaną także do budowy żywopłotów, a jego kwiaty i owoce służą do produkcji ziół oraz leków nasercowych i uspakajających.

047K. Hortensja ogrodowa O

Hydrangea macrophylla (Gromada Okrytonasienne)

Krzew osiągający do 1,5 m wysokości. Typowa forma pochodzi z wschodniej i południowej Azji, jednak ogrody zdobią zazwyczaj mieszańce z hortensją kosmatą (*Hydrangea aspera*). Liście ma owalne, gęsto rozmieszczone na łodydze, zazwyczaj ciemnozielone, czasem mogą mieć jasne przebarwienia. Kwitnie na pędach zeszłorocznych od początku lata, aż do pierwszych przymrozków. Kwiaty w odcieniach bieli, różu i błękitu są zebrane w bardzo ozdobne, kuliste, wypukłe i gęste baldachogrona. Ziemia dla hortensji powinna być kwaśna (pH od 4,5 do 5,5). Gdy liście stają się jasnozielone lub żółte, wskazuje to na zbyt zasadowy odczyn gleby.

048K. Jagoda kamczacka O

Lonicera caerulea (Gromada Okrytonasienne)

Krzew o wysokości do 2 m zrzucający liście na zimę. W stanie dzikim rośnie na Kamczatce, Wyspach Kurylskich i we wschodniej Syberii. Kwiaty i owoce posiadają właściwości

lecznicze. Kwitnie od kwietnia do początku maja. Kwiaty są odporne na przymrozki. Jest obcypelna, co oznacza że do owocowania potrzebne są co najmniej dwie odmiany tej rośliny. Owoce mogą być spożywane na surowo lub sporządza się z nich kompoty, dżemy, przeciery, nalewki i galaretki. Jest bardzo łatwa w uprawie, długowieczna i wytrzymała na mrozy.

049K. Jałowiec pospolity R

Juniperus communis (Nagonasienne)

Zimozielony, dwupienny, wiatropylny, bardzo wolno rosnący krzew iglasty. Niewielkie, płaskie, cienkie i kłujące igły jałowca wyrastają w okółkach po trzy, a na wierzchu posiadają szeroki, biały pasek. Nie tworzy zdrewniałych szyszek tylko tzw. szyszkogagody, czyli tworzy zbudowane z trzech nasion otoczonych przez zamkniętą, zabarwioną na niebiesko, mięsistą osnówkę. Jest ważną rośliną leczniczą - jego igły i szyszkogagody wykorzystuje się do produkcji leków m.in. przeciwko cukrzycy i nadczynności tarczycy. Szyszkogagody wykorzystuje się przy produkcji wódek, nalewek, syropów oraz win.

050K. Jaśminowiec wonny O

Philadelphus coronarius L. (Gromada Okrytonasienne)

Piękny i efektowny krzew o wysokości do 3 m obsypany wiosną białymi kwiatami o intensywnym, miłym zapachu. W naturze można go spotkać w Turcji, północnej części Włoch oraz w Austrii. Kwiaty jaśminowca przyciągają owady – motyle i pszczoły. Obecnie ze względu na niewielkie wymagania glebowe i mrozoodporność różne gatunki jaśminowców są uprawiane w charakterze roślin ozdobnych w parkach i ogrodach niemal na całym świecie.

051K. Kalina koralowa R

Viburnum opulus L. (Gromada Okrytonasienne)

Krzew osiagający do 5 m wysokości rosnący dziko w wilgotnych lasach i zaroślach na terenie Europy oraz w środkowej i zachodniej Azji. W Ameryce Północnej Kalina koralowa jest uważana za gatunek inwazyjny. Kalina koralowa jest rośliną leczniczą (kora) i trującą zwłaszcza po spożyciu większej ilości surowych owoców. Objawy zatrucia to: zawroty głowy, wymioty, zaburzenia mowy i równowagi, utrata przytomności a nawet zgon.

052K. Ketmia syryjska O

Hibiscus syriacus (Gromada Okrytonasienne)

Krzew sztywno wyprostowany, wolno rosnący, dorastający do 1,5-2 m. Pochodzi z Chin i Tajwanu. Do Europy przybył z Syrii w XVI wieku. Liście późno pojawiają się na wiosnę, jesienią stają się żółte. Jego największą ozdobą są duże, przypominające malwy kwiaty, o średnicy ok. 10 cm, które pojawiają się od czerwca do października. Roślina ta wymaga gleby próchnicznej i przepuszczalnej oraz ciepłego i osłoniętego stanowiska, gdyż może przemarzać w mroźne zimy. Wymaga okrycia agrowłókniną i obsypania podstawy pnia korą.

053K. Krzewuszka cudowna O

Weigela florida (Gromada Okrytonasienne)

W naturze występuje w Azji Wschodniej, głównie w Japonii i Chinach. Jest to średniej wielkości, obficie kwitnący krzew o ciemnej barwie liści z zewnętrznymi pędami rozrastającymi się na boki. Dorasta do ok. 1,5 m wysokości. Liście ma lancetowate z zaokrąglonym końcem, naprzeciwległe, opadające na zimę, piłkowane, długości ok 5 cm.

Kwiaty ciemne, purpurowo – różowe, o średnicy 2 cm, dzwonkowate ze zrośniętym do połowy czerwonym kielichem, cylindryczne, 5-krotne. Kwiaty zebrane są w spore wiechy, złożone z 5-9 kwiatów, wyrastające w kątach liści, na krótkich pędach bocznych, wzdłuż zeszłorocznych gałęzi. Kwitnie w maju i czerwcu, a w niewielkim stopniu także latem i we wrześniu. Aby jednak kwitła obficie, należy tuż po przekwitnięciu przycinać pędy, a najstarsze usuwać.

054K. Leszczyna pospolita R

Corylus avellana (Gromada Okrytonasienne)

Rodzimy wielopniowy krzew o wysokość 5-6 m, żyjący 70-80 lat. Występuje w lasach Europy, Azji Mniejszej i Kaukazu. Jest rozdzielnopłciową, wiatropylną i pierwszą kwitnącą na wiosnę rośliną drzewiastą w Polsce. Zakwitnięcie już w lutym (dwa miesiące przed rozwojem pierwszych liści) jej zwisających, żółtych kwiatów męskich wyznacza początek przedwiośnia. Posiada duże, okrągławe liście z sercowatą nasadą i wyraźnym wierzchołkiem, głęboko piłkowane, miętko owłosione i delikatnie pomarszczone. Już starożytni Grecy i Rzymianie uprawiali ją dla orzechów laskowych, które zawierają ok. 60% tłuszczu, 15% białka i 7% cukru, a także błonnik, witaminy z grupy B oraz mikroelementy: potas, fosfor i magnez.

055K. Ligustr pospolity R

Ligustrum vulgare L. (Gromada Okrytonasienne)

Krzew ozdobny osiągający około 2-3 m wysokości. Dziko rzadko występuje na Śląsku i Pomorzu. W naturze częściej można go spotkać w pd. – zach. Europie, w Azji Mniejszej oraz pn. – zach. Afryce. Przyciąga owady, jest chętnie odwiedzany np. przez motyle, które przylatują do jego kwiatów, a w postaci larwalnej żerują na jego liściach. Trujące dla ludzi owoce znajdują uznanie u ptaków, które zjadając je przyczyniają się do rozsiewania nasion.

056K. Lilak pospolity R

Syringa vulgaris (Gromada Okrytonasienne)

Ma formę krzewu lub rzadziej niewysokiego drzewa osiągającego wysokość do 10 m. Pochodzi z Półwyspu Bałkańskiego, gdzie nadal można go spotkać w stanie dzikim, rosnącego na skalistych wzgórzach. W Polsce to jedna z najpiękniejszych roślin o jadalnych kwiatach, posiadająca dodatkowo właściwości lecznicze i mająca zastosowanie w kosmetyce. Ma małe wymagania ponieważ toleruje zarówno pełne słońce, jak i miejsca zacienione, jest mrozoodporny i długowieczny.

057K. Lilak węgierski O

Syringa josikaea (Gromada Okrytonasienne)

Endemit wschodniokarpacki występujący w Karpatach Wschodnich i na Wyżynie Transylwańskiej. Znalezione na Węgrzech około 1800 roku, opisany w 1930 roku. Krzew o wzniesionych gałęziach, dorastający do 4 m wysokości. Przyrasta rocznie ok. 30 cm. Liście ciemnozielone do 6 cm długości. Kwiaty różowe z fioletowym odcieniem, silnie pachnące, zebrane w gęste, wąskie, wyprostowane wiechy do 20 cm długości ukazujące się bardzo obficie i corocznie w pierwszej połowie czerwca. Dobrze rośnie na każdej glebie dostatecznie wilgotnej, stanowisku słonecznym lub półcienistym. Kwiaty, a także liście lilaka pomagają w łagodzeniu dokuczliwych bólów reumatycznych.

058K. Mahonia ostrolistna O

Mahonia aquifolium (Gromada Okrytonasienne)

Krzew zimozielony osiągający do 1 m wysokości o nieparzystopierzastych liściach. Jej ojczyzną jest Ameryka Północna, a do Europy została sprowadzona w XIX w. Jest atrakcyjna o każdej porze roku, wiosną zachwyca gronami złocistych kwiatów, później niebieskimi owocami, a jej błyszczące zielone liście zmieniają barwę na czerwoną a później brązową. Jest rośliną mało wymagającą, odporną na choroby i szkodniki. Dobrze rośnie w miejscach zacienionych. Jest także rośliną miododajną, leczniczą, barwierską i ma zastosowanie kulinarne, ale pestki jej owoców są trujące.

059K. Ognik szkarłatny O

Pyracantha coccinea (Gromada Okrytonasienne)

Zimozielony, ciernisty krzew o wysokości do 2 m. Pochodzi z południowej Europy i wschodniej Azji. Posiada ciemnozielone, błyszczące liście oraz pojawiające się w maju białe kwiaty zebrane w baldachogrona. Największą ozdobę ogników stanowią owoce, w zależności od odmiany wybarwione na czerwono, pomarańczowo lub żółto. Owoce wielkości ziaren grochu dojrzewają we wrześniu i październiku, zwykle bardzo obficie i długo pozostają na krzewach, nawet do końca grudnia. Ogniki należy uprawiać w miejscach osłoniętych od wiatru, najlepiej przy południowych ścianach budynków lub w otoczeniu innych drzew i krzewów.

060K. Pęcherznica kalinolistna O

Physocarpus opulifolius (Gromada Okrytonasienne)

Szybkorosnący krzew o zaokrąglonym pokroju, z licznymi, wyprostowanymi głównymi pędami. Osiąga 2 m wysokości i szerokości. Pochodzi z Ameryki Północnej. W wielu krajach świata, także w Polsce, jest uprawiany jako roślina ozdobna. Posiada różowo-brązowe, lekko kanciaste pędy. Jej starsze i grubsze gałęzie są brązowe z dużymi paskami łuszczącej się kory. Liście są owalne, 3-5 klapowe, ząbkowane o długości 5-10 cm. Kwiaty białe, w baldachowatych, półkulistych kwiatostanach o szer. 5 cm pojawiają się w czerwcu i lipcu. Owoce (rozdęte mieszki) dojrzewają w końcu sierpnia. Jest to roślina mrozoodporna, bez specjalnych wymagań co do gleby i łatwa w uprawie.

061K. Porzeczka krwista O

Ribes sanguineum (Gromada Okrytonasienne)

Jest to krzew o wyprostowanych, sztywnych gałęziach, osiągający do 2 m wysokości. Pochodzi z Ameryki Północnej, od 1826 jest uprawiana w Europie. W Polsce sadzona jest tylko jako roślina ozdobna. Liście 3-5 klapowe, okrągłe, 5-10 cm długie, ciemnozielone, pod spodem jasnozielone, biało omszone, aromatycznie pachnące, jesienią przebarwiają się na żółto. Kwiaty różowe lub krwistoczerwone, zebrane w zwisające grona. Owoce ciemnogrnatowe, nietrujące, późną jesienią i zimą są pokarmem dla ptaków. Wymaga stanowiska słonecznego, ciepłego i osłoniętego.

062K. Rokitnik zwyczajny R

Hippophae rhamnoides L. (Gromada Okrytonasienne)

Krzew dorastający do około 2-4 m wysokości występujący na terenie Europy i Azji. W Polsce, na stanowiskach naturalnych, najczęściej można go spotkać w strefie przybrzeżnej Bałtyku – na wydmach i skrajach lasu. Rokitnik jest dwupienny. Ze względu na cenne właściwości lecznicze i zastosowanie w kosmetyce nazywa się go także *złotem Syberii* albo *rosyjskim ananase*m. Owoce rokitnika są jadalne. Z liści można sporządzić ziołową herbatkę.

063K. Róża dzika R

Rosa canina (Gromada Okrytonasienne)

Krzew o wysokości do 3 m. Występuje w Europie, Afryce Północnej oraz Azji. W Polsce można ją spotkać w zaroślach, w pobliżu lasów, w zadrzewieniach. Pędy główne są łukowato wygięte, a na nich umieszczone są grube kolce i liście. Pojedyncze listki mają kształt jajowato-eliptyczny o długość od 2 do 4 cm, są nagie lub lekko owłosione pod spodem. Kwiaty różowawe, delikatnie pachnące rosną pojedynczo lub zebrane są po kilka. Kwitnie w czerwcu. Owoce mają kształt wrzecionowaty lub kulisto-jajowaty i osiągają około 3 cm długości i 1,5 cm średnicy. Są barwy pomarańczowej lub pomarańczowo-czerwonej z resztkami kielicha na szczycie.

064K. Róża pomarszczona OI

Rosa rugosa (Gromada Okrytonasienne)

Krzew osiągający wysokość około 1-1,5 m. Rośnie ekspansywnie tworząc gęste zarośla. Jej ojczyzną jest wschodnia Azja (Japonia, Korea, Chiny, Kamczatka). Do Europy trafiła w charakterze rośliny ozdobnej w XVIII w. i tu dobrze się zadomowiła. Osobniki zdziczałe nie mają dużych wymagań i w wielu miejscach (np. na wybrzeżu Bałtyku) zaczynają dominować nad rodzimą roślinnością i dlatego uważana jest w Polsce za gatunek inwazyjny. Róża pomarszczona jest rośliną leczniczą, nadaje się także doskonale na przetwory np. z płatków robi się konfiturę różaną wykorzystywaną do ciast, deserów i jako nadzienie do pączków.

065K. Różanecznik O

Rhododendron sp. (Gromada Okrytonasienne)

Krzew o zwartym, niezbyt regularnym krzaczastym pokroju. Po 10 latach dorasta do 1,5 m wysokości. Posiada liście ciemnozielone i skórzaste. Kwiaty są dość duże o średnicy 5-6 cm, jasnofioletowe, wewnątrz nieco jaśniejsze, z żółtozielonym rysunkiem na górnym płatku, o brzegach lekko fryzowanych, zebrane po 11-14 sztuk w wierzchołkowe, kuliste kwiatostany. Kwitnie obficie i corocznie, od końca maja do połowy czerwca. Wymaga stanowisk zacisznych i półcienistych oraz gleb kwaśnych, umiarkowanie wilgotnych i próchnicznych. W stanie naturalnym Różaneczniki występują głównie w Azji, w mniejszej ilości w obydwu Amerykach i w Europie

066K. Sosna górska R

Pinus mugo (Gromada Nagonasienne)

Zimozielony krzew iglasty zwany *kosodrzewiną* tworzy w górach ostatnie piętro roślinności drzewiastej - tzw. piętro kosówki (w Tatrach, Sudetach, na Babiej Górze i na Pilsku: 1500-1800 m n.p.m.), oddzielające regiel górny od piętra hal. Na swoich stanowiskach naturalnych jest objęta ochroną gatunkową. Jest rośliną pionierską o bardzo małych wymaganiach, dużej odporności na silne mrozy, wichury, niestabilne podłoże, krótki okres wegetacyjny. Preferuje miejsca nasłonecznione. Posiada igły zebrane w pary, nieco krótsze i sztywniejsze niż występujące u sosny zwyczajnej. Kwiaty są rozdzielнопłciowe i wiatropylne. Z purpurowo-fioletowych szyszeczek żeńskich powstają nieduże brązowe szyszki zebrane w okółkach po kilka sztuk.

067K. Śliwa tarnina R

Prunus spinosa L. (Gromada Okrytonasienne)

Krzew osiągający do 3 m wysokości z długimi cierniami występującymi na długopędach. Liście są małe i owalne o ząbkowanym brzegu. Białe kwiaty pojawiają się przed rozwinięciem liści i jest ich bardzo dużo. Owocuje od października do grudnia. Wytwarza kuliste pestkowce o ciemnoniebieskiej skórce, przypominające nieco owoce borówki. Owoce są jadalne, ale pestki są trujące. Jest mrozoodporna i miododajna. W Polsce, w stanie dzikim występuje na skrajach lasów, na polanach, brzegach rzek i na łąkach.

068K. Śnieguliczka biała OI

Symphoricarpos albus (Gromada Okrytonasienne)

Gęsty krzew o wyprostowanym pokroju, z podziemnymi rozłogami, o wysokości do 2 m. Pochodzi z zachodniej części Ameryki Północnej, gdzie występuje od Kalifornii po Alaskę. W Europie od 1789, a w Polsce od 1824 r. Posiada ciemnozielone i bujne ulistnienie. Kwiaty białe, niepozorne, miododajne, rozwijają się w lipcu i sierpniu. Białe, kuliste owoce są dla człowieka trujące, ale są bardzo dobrym pokarmem dla ptaków. Ma niewielkie wymagania glebowe, jest cienioznośna, odporna na suszę i zanieczyszczenia powietrza. Świetnie znosi cięcie, polecana do sadzenia w grupach, także pod koronami drzew oraz na żywopłoty.

069K. Świerk biały O

Picea glaca (Gromada Nagonasienne)

Odmiana *Conica* tworzy piękne i gęste stożkowate formy zbudowane z upakowanych sztywnych i cienkich gałązek, zakończonych pękiem szczytowym. Rośnie bardzo wolno, około 10 cm w ciągu roku. Nie wymaga żadnego podcinania. Świerk ten jest bardzo dobrze przystosowany do naszych warunków klimatycznych, wymaga jednak umiarkowanie wilgotnego podłoża (w okresie długotrwałej suszy należy go podlewać). Ta karłowa, wolno rosnąca odmiana została znaleziona w naturze w 1904 roku w górach Kanady, w okolicach jeziora Laggan. Rocznie przyrasta do 10 cm, po 10 latach uprawy ma około 1 m wysokości, a docelowo dorasta do 3 m, maksymalnie 5 m.

070K. Tamaryszek drobnokwiatowy (wiosenny, czteropęcikowy) O

Tamarix tetrandra (parviflora) (Gromada Okrytonasienne)

W naturze występuje w Europie południowo-wschodniej i na Bliskim Wschodzie. Osiąga od 2 do 3 m wysokości i szeroko się rozrasta (w dobrych warunkach potrafi mieć 4 m wysokości). Jest to więc duży krzew o drobnych, ładnych kwiatach skupionych w kwiatostany. Pąki kwiatowe wytwarza na pędach dwuletnich. Kwitnie obficie wiosną na przełomie kwietnia i maja. Liście ma zredukowane, łuskowate. Lubi przycinanie, najlepiej po kwitnieniu. Dobrze rośnie na stanowiskach nasłonecznionych, na glebie żyznej, przepuszczalnej i lekko piaszczystej. Jest odporny na zanieczyszczenia powietrza i zasolenie gleby.

071K. Tawlina jarzębolistna O

Sorbaria sorbifolia (Gromada Okrytonasienne)

Niewielki, zwarty krzew dorastający do 1 m wysokości. Pochodzi z północno-wschodniej Azji. Pierzaste liście zbudowane są z licznych, drobnych, lancetowatych listków, które rozwijają się bardzo wczesną wiosną. Młode listki są intensywnie różowo-pomarańczowe, starsze żółte, a położone wewnątrz krzewu jasnozielone. W czerwcu i lipcu na wierzchołkach pędów ukazują się drobne, białe kwiaty zebrane w gęste wiechy, chętnie odwiedzane przez pszczoły i motyle. Tawlina daje liczne rozłogi podziemne za pomocą, których szybko opanowuje otaczający ją teren i umacnia mocno nachylone tereny. Roślina miododajna, mało wymagająca.

072K. Tawuła Douglasa O

Spiraea menziesii (Gromada Okrytonasienne)

Wyprostowany, gęsty krzew do 1,5 m wysokości, rozrastający się silnie dzięki rozłogom. Liście zielone, eliptyczne, grubo piłkowane. Kwitnie w czerwcu, lipcu i sierpniu. Kwiaty ma fioletoworóżowe, zebrane w wąskie, długie kwiatostany o puszystym wyglądzie, na końcach tegorocznych pędów. Rośnie dziko w Ameryce Północnej, preferuje stanowiska dobrze nasłonecznione lub półcieniste. Jest całkowicie odporny na mróz, choroby i szkodniki. Sprawdza się w roli żywopłotu.

073K. Tawuła japońska O

Spiraea japonica (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Azji, z obszaru Chin, Japonii i Korei. Jest to zwarty krzew o płaskokulistym pokroju dorastający do 80 cm wysokości. Liście ma eliptyczne, ostro zakończone, na brzegach piłkowane, intensywnie żółte przez cały okres wegetacji. Latem, w czerwcu i lipcu pojawiają się różowe, drobne kwiaty, zebrane w płaskie kwiatostany o średnicy do 10 cm. Kwitnie bardzo obficie na końcach jednorocznych pędów. Jest odporna na choroby, szkodniki i mróz. Należy ją corocznie przycinać wczesną wiosną ok. 20 – 30 cm ponad ziemią.

074K. Tawuła szara O

Spiraea cinerea (Gromada Okrytonasienne)

Krzew o malowniczo przewieszających się pędach. Dorasta do 2 m wysokości i szerokości. Liście ma drobne, wąskie, szarozielone, jesienią żółte. Śnieżnobiałe, drobne kwiaty

pojawiają się przed rozwojem liści, w kwietniu i całkowicie pokrywają zeszłoroczne pędy. Odporna na mrozy i suszę. Lubi stanowiska słoneczne, polecana na nieformowane żywopłoty. Tawuła szara Grefsheim pochodzi z ogrodu Grefsheim – jednego z najstarszych ogrodów w Norwegii, który istniał już w średniowieczu.

075K. Trzmielina Fortune’a O

Euonymus fortunei (Gromada Okrytonasienne)

Zimozielony krzew niewielkich rozmiarów, mało wymagający i łatwy w uprawie, ozdobny głównie za sprawą swoich całorocznych liści. Jego nazwa pochodzi od nazwiska szkockiego botanika Roberta Fortune’a, który na początku XX wieku sprowadził roślinę z Chin do Europy. W zależności od odmiany może przybrać formę niewielkiego krzewu, rośliny płożącej się nisko przy ziemi lub pnącza. Jego liście mogą być zielone, pstrokate, jasno obrzeżone, kremowo-żółte. Sprawdza się jako roślina okrywowa sadzona pod koronami dużych drzew.

076K. Złotlin japoński O

Kerria japonica „Pleniflora” (Gromada Okrytonasienne)

Krzew dorastający do wysokości 3 m, wytwarzający płytkie, podziemne rozłogi. W naturze porasta brzegi rzek i skalne wąwozy w środkowych i zachodnich Chinach. W Polsce jako krzew ozdobny (o złotożółtych kwiatach przypominających pompony) oraz odporny na niesprzyjające warunki klimatyczne i choroby jest uprawiany od 1820 r.

077K. Żylistek szorstki O

Deutzia sabra (Gromada Okrytonasienne)

Krzew dorastający do około 2 – 3 m wysokości. Pochodzi z Japonii, gdzie jego naturalnymi siedliskami są skraje lasów i skalne zarośla. W europejskich ogrodach jest obecny od początku XIX w. Zachwyca gronami białych kwiatów, które latem obficie pokrywają jego gałązki. Ten efektowny krzew o kwiatach atrakcyjnych dla owadów jest mało wymagający, jest odporny na zanieczyszczenia powietrza, choć jest wrażliwy na suszę i nie jest też w pełni mrozoodporny.

Krzewinki

078Ki. Barwinek pospolity R

Vinca minor (Gromada Okrytonasienne)

Krzewinka dorastająca do około 20 – 30 cm wysokości. Pochodzi ze środkowej i południowej Europy. Obupłciowe liliowoniebieskie kwiaty są zapylane przez pszczoły. Jest ozdobną rośliną okrywową idealnie nadającą się do miejsc zacienionych. Należy do roślin leczniczych (papka ze zmiażdżonych liści nałożona na ranę ma właściwości gojące, a napary stosuje się w leczeniu krwawień wewnętrznych, zakrzepowym zapaleniu żył oraz nadciśnieniu) i trujących.

079Ki. Borówka brusznica R

Vaccinium vitis-idaea (Gromada Okrytonasienne)

Krzewinka osiągająca 20-30 cm wysokości. Występuje w umiarkowanej i chłodnej strefie całej półkuli północnej. Ma lekko pokładające się, drewniejące pędy i owalne, zimzielone, błyszczące liście. Kwitnie od maja do lipca. Kwiaty są drobne, białe lub różowe, zebrane w groniaste kwiatostany. Późnym latem i jesienią wytwarza okrągłe, jadalne owoce – jagody o cierpkim, gorzkawo-kwaskowatym smaku. Dla jej wzrostu optymalne są gleby próchnicze, dość przepuszczalne, żyzne, o odczynie kwaśnym (pH 3,5-4,5) i umiarkowanie wilgotne. Jest mrozoodporna, ale problemem mogą być przymrozki, dlatego wczesną wiosną młode okazy warto okrywać włókniną. Dzięki właściwościom leczniczym od dawna znajduje zastosowanie w ziołolecznictwie.

080Ki. Borówka czernica R

Vaccinium myrtillus (Gromada Okrytonasienne)

Roślina szeroko rozprzestrzeniona w Azji, Europie i Ameryce Północnej na obszarach o klimacie umiarkowanym i arktycznym. Jako niewysoka krzewinka o kanciastych gałązkach, cienkich, jasnozielonych listkach na brzegu drobno piłkowanych kwitnie od kwietnia do czerwca. Owoce (jagody) w kolorze granatowoczarным z niebieskim nalotem można zbierać od lipca do początków września. Często występuje w dużej ilości tworząc w lasach rozległe borówczyska, w których można spędzić nawet kilka godzin na zbieraniu jagód. Świeże owoce i ich przetwory leczą biegunki i poprawiają widzenie, szczególnie u osób starszych.

081Ki. Lawenda wąskolistna O

Lavandula angustifolia (Gromada Okrytonasienne)

Jest krzewinką, której ojczyzną są obszary basenu Morza Śródziemnego. Piękny zapach i dekoracyjny wygląd sprawiły, że uprawiana jest jako roślina ozdobna, miododajna i przyciągająca owady. Jej zapachem upajali się już starożytni Grecy i Rzymianie. W naszym klimacie przeważnie dorasta do około 40 – 50 cm. Pozyskiwany z niej olejek eteryczny stosowany do produkcji kosmetyków i środków czystości – mydeł, szamponów, balsamów do ciała, perfum. Tak ceniona w kosmetyce woń jest jednak nieprzyjemna dla moli, dlatego do ich odstraszania stosuje się ususzone pędy kwiatowe lawendy.

082Ki. Rozmaryn lekarski O

Rosmarinus officinalis (Gromada Okrytonasienne)

Rozmaryn pochodzi z górzystych wybrzeży Morza Śródziemnego. Jest to ciepłolubna i wiecznie zielona roślina, która w naszym klimacie na okres zimowy musi być przenoszona do zamkniętych pomieszczeń. Jest stosowany w ziołarstwie, lecznictwie, kosmetyce oraz kuchni, jako przyprawa do wielu dań. Może być stosowany u diabetyków, gdyż przyczynia się do wzrostu poziomu insuliny, a jednocześnie obniża poziom glukozy we krwi. Znajduje też zastosowanie jako środek chroniący przed owadami. Odstrasza mole z szaf, a w postaci olejku lub herbaty naniesionej na skórę chroni przed ugryzieniem komarów i kleszczy. Od czasów antycznych był rośliną, którą wiązano z miłością i zakochanymi - jest symbolem wiernej miłości.

083Ki. Szałwia lekarska O

Salvia officinalis L. (Gromada Okrytonasienne)

Krzewinka dorastająca do około 50 – 75 cm o zdrewniałych dołem łodygach. W stanie dzikim występuje na południu Europy (Grecja, Albania, Włochy) gdzie porasta łąki i skaliste zbocza. Średniowieczni mnisi upowszechnili uprawę szalwii na całym europejskim kontynencie. Jej lecznicze działanie było znane już w starożytności i do dzisiaj pozostaje jednym z najczęściej wykorzystywanych ziół, które działa przeciwzapalnie i odkażająco. Jest także cenną przyprawą, jej świeże lub suszone listki dodaje się do potraw mięsnych, ryb, drobiu, sałatek i marynat.

084Ki. Tymianek pospolity O

Thymus vulgaris (Gromada Okrytonasienne)

Macierzanka tymianek zwyczajowo nazywany też tymiankiem pospolitym pochodzi z rejonów Morza Śródziemnego. Osiąga 30 cm wysokości. Tworzy niskie kępy złożone z licznych, wzniesionych, silnie rozgałęziających się i drewniejących u podstawy, czterokanciastych, delikatnie owłosionych pędów, wyrastających z płytko zakorzenionego, słabo rozgałęzionego kłącza. Liście zawierają duże ilości olejków eterycznych o korzennym aromacie. Kwiaty ma drobne, białe różowe. Kwitnie od maja do września. Roślina miododajna dla pszczoł i motyli. Preferuje gleby umiarkowanie wilgotne, przepuszczalne oraz stanowisko słoneczne. Jest mrozoodporna.

085Ki. Wrzos zwyczajny R

Calluna vulgaris (Gromada Okrytonasienne)

Krzewinka zimozielona o wysokości od 20 do około 60 cm. Występuje w całej Europie i przyległych obszarach Azji i Afryki. Kwitnie od końca lipca do października, najładniej gdy jest posadzony w pełnym słońcu. Jego drobne, dzwonkowate, różowoliliowe kwiaty, zebrane w luźnych, wielokwiatowych gronach są miododajne i otrzymuje się z nich miód wrzosowy, który należy do najlepszych miódów kwiatowych. Wrzosa radzą sobie dobrze na stanowiskach o różnej wilgotności, podstawą jest jednak kwaśne i przepuszczalne podłoże. Ważnym zabiegiem w pielęgnacji wrzosów jest przycinanie kwiatostanów. Ten zabieg wykonuje się na przedwiośniu. Pędy kwiatostanowe należy odciąć kilka cm poniżej ostatniego kwiatu.

086Ki. Wrzosiec krwisty O

Erica carnea (Gromada Okrytonasienne)

Niska krzewinka o wysokości około 30 cm. Rośnie dziko w środkowej i południowej Europie oraz w Maroku. Kwitnie od końca lutego do kwietnia. Ma drobne, białe, fioletowoczerwone, czerwone, różowe lub karminowe kwiaty zebrane w szczytowe baldachgrona. Jest miododajny, chętnie odwiedzają go pszczoły. Wrzośce należy podlewać wodą bezwapienną. Przed nadejściem mrozów krzewinki należy obficie podlać i zabezpieczyć na zimę okrywając je świerkowymi gałązkami. Lubi stanowisko słoneczne lub lekki półcień oraz glebę lekką, przepuszczalną, próchniczą i przede wszystkim kwaśną oraz wilgotną. W krajach śródziemnomorskich bardzo twarde drewno jego korzenia jest cenionym materiałem używanym do wyrobu fajek.

Byliny (Rośliny zielne wieloletnie)

087B. Babka lancetowata R

Plantago lanceolata (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w stanie dzikim w Europie, Afryce północnej oraz w Azji. W Polsce rośnie na łące, przy drodze, na leśnej ścieżce, na trawniku. Kwitnie od połowy wiosny do początków jesieni. Długie i wąskie liście babki, chociaż gorzkie w smaku, to zawierają mnóstwo dobrych dla zdrowia witamin i innych związków. Dawniej babką leczono ugryzienia skorpionów i węży. Dziś można ją z powodzeniem stosować na ugryzienia i użądlenia owadów, ponieważ niweluje ból i obrzęk. Liść babki, cały lub zmiążdżony pomaga na owrzodzenia, czyraki, skaleczenia i trudno gojące się rany.

088B. Bergenia sercowata O

Bergenia cordifolia (Gromada Okrytonasienne)

Zimozielona bylina wytwarzająca grube, płożące się po ziemi kłaczka. Liście ma duże, skórzaste, błyszczące, o sercowatym kształcie. Stanowią one jej ozdobę przez cały rok. Ciemnoróżowe kwiaty zebrane na szczytach pędów w duże wiechowate kwiatostany, pojawiają się od kwietnia do maja. Roślina osiąga wysokość do 0,5 m, jest mrozoodporna i ma niewielkie wymagania względem stanowiska i gleby. Najlepiej jednak rośnie w miejscu półcienistym lub cienistym, na glebie próchniczej, umiarkowanie wilgotnej, o odczynie obojętnym. Pochodzi z Azji Wschodniej, spotkać ją można w stanie dzikim na obszarze Syberii i Mongolii.

089B. Bluszcz kurdybanek R

Glechoma hederacea (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie, w umiarkowanych regionach Azji i na Syberii. Jest byliną pnącą się po ziemi. Zaczyna kwitnąć w drugim roku życia, przeważnie w kwietniu i kwitnie aż do jesieni. Ma niebieskofioletowe kwiaty i zielone liście, czasem z fioletowo-bordowym zabarwieniem. Liście mają sercowaty kształt o karbowanych krawędziach. Mimo że chwast, to jak mawiały nasze babcie – chwast cudotwórca. Nazywały go leczniczą bombą. W XVII wieku król Jan III Sobieski zwyciężył ze swoją armią pod Wiedniem, bo jego żołnierze pili napar z kurdybanku, który ponoć nie tylko ochronił ich przed chorobą, ale także wzmocnił ich siły. Jest rośliną miododajną.

090B. Chaber wielkokwiatowy O

Centaurea macrocephala (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Kaukazu. Jest rośliną wieloletnią o wzniesionym pokroju, osiągającą od 50 do 100 cm wysokości. Ma silną, sztywną, pustą w środku łodygę. Liście są duże, pojedyncze, z ząbkowanymi brzegami, w dotyku szorstkie, mają lancetowaty kształt. Kwitnie od lipca do sierpnia. Dość duże, żółte kwiaty zebrane są w koszyczkowate kwiatostany, znajdujące się na szczytach pędów. Pąki kwiatowe okryte są brązowymi łuskami. Jest rośliną mało wymagającą. Preferuje stanowiska ciepłe i słoneczne. Najlepiej rośnie na glebach suchych, żyznych i przepuszczalnych. Dobrze radzi sobie z brakiem dostępu do wody.

091B. Chrzan pospolity R

Armoracia rusticana (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie, umiarkowanej części Azji, na Nowej Zelandii oraz w Ameryce Północnej. Możemy go spotkać na nieużytkach i łąkach. Ma długie, zielone liście i kwiaty białe, zebrane w grona. Kwitnie od lipca. To znana przyprawa do wielu potraw, szczególnie mięs. Można spożywać tarty korzeń chrzanu oraz jego liście. Ma właściwości bakteriobójcze i grzybobójcze. Zwiększa odporność organizmu. Odpowiednio stosowany korzeń chrzanu pomaga w chorobach dróg moczowych, reumatyzmie, cukrzycy, grypie i przeziębieniu.

092B. Cykoria podróżnik O

Cichorium intybus L. (Gromada Okrytonasienne)

Jest byliną dorastającą do 1,5 m wysokości. Za jej ojczyznę uważa się tereny Europy, Azji i Afryki leżące wokół Morza Śródziemnego skąd zawędrowała do obu Ameryk i Australii, i w ten sposób stając się rośliną synantropijną rozprzestrzeniła się po całym świecie. W Polsce porasta miedze, przydrożne rowy, łąki i nasypy kolejowe. Jej kwiaty otwierają się rano tylko w obecności słońca. Ma duże znaczenie w ziołolecznictwie i w kuchni, w której wyprażony i zmielony korzeń jest ważnym składnikiem kawy zbożowej. Jej potoczne nazwy to błękitny podróżnik, cykoria lekarska, kwiat świętojański, bicz św. Piotra.

093B. Czosnek szczypiorek R

Allium schoenoprasum (Gromada Okrytonasienne)

Bylina nazywana w skrócie szczypiorkiem występuje w Europie, Azji i Ameryce Północnej. Ze względu na swoje właściwości prozdrowotne i wykorzystanie w kuchni jest powszechnie uprawiany w wielu krajach całego świata. Posiada wyrastające z cebulek rurkowate, strzeliste, smukłe, zakończone igłowato i puste w środku cienkie liście oraz rozbudowany wiązkowy system korzeniowy. Jego fioletowe kwiaty są również jadalne. Najlepiej rośnie na glebie wilgotnej i żyznej, o odczynie obojętnym, bogatej w próchnicę.

094B. Czyściec welnisty O

Stachys lanata (byzantina) (Gromada Okrytonasienne)

Bylina pochodząca z Azji Mniejszej, Kaukazu oraz Iranu. Ma charakterystyczne podługie liście pokryte miękkim srebrzystym kutnerem. Osiąga 30-40 cm wysokości i z czasem tworzy na rabacie zwarty dywan. Drobne różowe kwiaty pojawiają się w kątach liści od czerwca do sierpnia. Najlepiej prezentuje się na rabatach żwirowych, w słonecznych miejscach oraz w sąsiedztwie róż, lawendy, kocimiętki, czosnków ozdobnych, szalwii, jeżówki purpurowej i berberysu Thunberga.

095B. Dąbrówka rozłogowa R

Ajuga reptans (Gromada Okrytonasienne)

W stanie dzikim występuje w północnej Afryce, Europie, Azji Zachodniej i na Kaukazie. Ta niska i silnie rozgałęziająca się bylina rosnąca kępami, tworzy płozące, zakorzeniające się nadziemne rozłogi o długości do 30 cm. Łodyga jest prosto wzniesiona, pojedyncza, zależnie od odmiany osiąga 10-20 cm wysokości. Kwiaty ma niebieskofioletowe, sporadycznie różowe lub białe, zebrane w groniasty kwiatostan na szczycie łodygi. Liście układają się w rozetę, są ciemnozielone lub czerwono-purpurowe u odmian ogrodowych. Rośnie

na glebach o odczynie obojętnym, zasobnych w próchnicę i składniki mineralne. Preferuje stanowiska półcieniste.

096B. Dziurawiec zwyczajny R

Hypericum perforatum (Gromada Okrytonasienne)

Występuje na obszarze od zachodniej Europy po zachodnią część Azji i północną Afrykę. Nie ma dużych wymagań i łatwo się rozprzestrzenia – jedna roślina może w ciągu roku wytworzyć od 30 tys. do 100 tys. nasion i z tego względu w Ameryce Północnej, Australii, Nowej Zelandii, Indiach i na południu Afryki uważany jest za niepożądany i szkodliwy chwast. Dziurawiec jest cenną rośliną leczniczą, ale przed jej zastosowaniem trzeba zasięgnąć porady lekarza lub farmaceuty, a w trakcie stosowania unikać ekspozycji na słońce.

097B. Fiołek wonny R

Viola odorata (Gromada Okrytonasienne)

W stanie dzikim ta niewielka bylina występuje w Europie. Tworzy podziemne kłącza. Ma intensywnie pachnące, fioletowe kwiaty. Pierwszy raz zakwita w kwietniu, a następnie powtarza kwitnienie jesienią. Jego zielone liście są omszone, od spodu błyszczące, nerkowate lub jajowate, u nasady sercowate. Jest jedną z najpiękniej pachnących roślin w Polsce. Jest to roślina jadalna o delikatnym, słodkim smaku. Świeże kwiaty można dodawać do sałatek warzywnych i owocowych. Z kwiatów i liści można zaparzyć uspokajającą herbatę.

098B. Floks wiechowaty O

Phlox paniculata (Gromada Okrytonasienne)

Bylina pochodząca z przyatlantyckiej części Ameryki Północnej. Dorasta do 50–120 cm wysokości. Ma łodygi sztywne, proste, pod koniec wegetacji u nasady lekko drewniejące, gęsto ulistnione. Liście są lancetowate i długie. Kwitnie od pierwszej połowy lipca do końca sierpnia, niekiedy nawet we wrześniu. Kwiaty są 5-płatkowe, o dużej skali barw (brak jedynie czysto żółtej i niebieskiej), zebrane w szczytowe, wiechowate kwiatostany. Wymaga gleby żyznej, próchniczej, głęboko uprawionej, ale przepuszczalnej, lekko kwaśnej oraz słonecznego lub półcienistego stanowiska. Podczas suszy wymaga podlewania.

099B. Funkia O

Hosta sp. (Gromada Okrytonasienne)

Funkie pochodzą z krajów Dalekiego Wschodu: Japonii, Korei i Chin. Są to mrozoodporne byliny ozdobne, przeznaczone do cienistych stanowisk. Główną ich ozdobą są liście - bardzo duże (od 30 do 40 cm długości), jajowate lub sercowate, często z białym lub żółtym obrzeżeniem lub paskami, osadzone na dość długich ogonkach. Rośliny bardzo wytrzymałe, niewymagające i długowieczne.

100B. Gajowiec żółty R

Galeobdolon luteum (Gromada Okrytonasienne)

W środowisku naturalnym występuje w Europie i Azji. W Polsce to pospolita bylina, spotykana najczęściej w lasach i zaroślach. Kwitnie od maja do lipca. Kwiaty ma żółte, ale dolna warga korony może mieć ciekawą, brązową plamkę. Jest zapylana prawie wyłącznie przez trzmiele, ponieważ mają one najdłuższy aparat gębowy. Czasami pszczoły pobierają z kwiatów gajowca nektar, ale wtedy wygryzają otwory w płatkach. Jest rośliną miododajną,

wydziela zapach interesujący dla pszczoł i dla ludzi. Preferuje warunki półcieniste. W miejscach zacienionych – tam, gdzie trawa nie urośnie, można wykorzystać go jako roślinę okrywową. Ma zastosowanie w ziołolecznictwie.

101B. Gęsiówka alpejska R

Arabis alpina (Gromada Okrytonasienne)

Roślina wieloletnia osiągająca wysokość około 20-30 cm. Występuje w Arktyce, wysokich górach Europy, Azji Mniejszej, Kaukazu i Himalajów. W Polsce rośnie w Tatrach i na Babiej Górze, w paśmie Policy i Pienin. Tworzy darnie i krzewi się dość silnie. Gatunek bardzo zmienny pod względem kształtu liści, wielkości kwiatów i owoców. Jest wytrzymałą, mało wymagającą rośliną, ale uprawiana na rabatach i w ogrodach skalnych wymaga słonecznego stanowiska.

102B. Gipsówka wiechowata R

Gypsophila paniculata (Gromada Okrytonasienne)

W środowisku naturalnym występuje w Europie (w Polsce jest to gatunek chroniony) oraz w Azji. Roślina wieloletnia, wysoka do 90 cm, silnie rozgałęziona, obsypana białymi pomponikami pełnych i pojedynczych kwiatów. Są one drobne, ale bardzo liczne (nawet 1000 na jednym egzemplarzu). Lubi stanowisko słoneczne lub półcieniste, dobrze sprawdza się na glebach piaszczystych, kamienistych i piaszczysto-gliniastych o odczynie zasadowym lub lekko zasadowym. Nadaje się na wysokie rabaty oraz jako dodatek do bukietów, zarówno świeżych jak i suchych. Najważniejszym zabiegiem pielęgnacyjnym jest cięcie wykonywane po kwitnieniu tuż przy ziemi. Bylina ma duże zdolności regeneracyjne i szybko odrośnie od korzenia.

103B. Glistnik jaskółcze ziele R

Chelidonium majus (Gromada Okrytonasienne)

Bylina dorastająca do 90 cm wysokości. Jest pospolita w całej Polsce. Rośnie w lasach, na ich skrajach, w zaroślach, nad brzegami wód i w ogrodach. Lubi gleby wilgotne i miejsca zaciszne. Żółte kwiaty są umieszczone na szczytach pędów, składają się z 2 działek kielicha i 4 płatków korony. Czarne nasiona opatrzone są w białe ciało – mięsisty wyrostek zwabiający mrówki, które je rozsiewają. Kwitnie od maja do października. Jej cechą charakterystyczną jest pomarańczowy sok, który wydziela przy skaleczeniu. Bakteriobójcze i grzybobójcze właściwości glistnika wykorzystywane są zewnętrznie w leczeniu zakażeń skóry. Świeży sok w medycynie ludowej jest popularnym środkiem do usuwania kurzajek.

104B. Jaskier R

Ranunculus sp. (Gromada Okrytonasienne)

Rodzaj wieloletnich roślin zielnych występujących na całej kuli ziemskiej w liczbie kilkuset gatunków. Naukowa nazwa rodzaju to po łacinie zdrobniale „żabka”. Jej geneza związana jest z podobieństwem siedlisk zajmowanych przez jaskry i żaby. Najbardziej rozpowszechniony jest Jaskier ostry (*Ranunculus acris*) o jaskrawo-żółtych, miseczkowatych kwiatach o średnicy 2,5 cm.. Kwitnie od maja do września. Zasiedla pospolicie łąki i polany w całej Polsce. Owocami są nagie orzeszki z dzióbkiem.

105B. Jasnota biała R

Lamium album (Gromada Okrytonasienne)

Bylina kształtem liści, ulistnieniem i ogólnym wyglądem przypominająca pokrzywę, stąd też jej ludowe nazwa biała pokrzywa. Posiada jednak bardzo charakterystyczne białe kwiaty i nie parzy. Występuje w Europie i na znacznych obszarach Azji. W Polsce można ją spotkać na skrajach dróg, ugorach i łąkach. Jest to roślina synantropijna, co oznacza, że zasiedla miejsca w pobliżu domów, towarzyszy człowiekowi (stąd nazwa – z gr. syn – razem, anthropos – człowiek). Ma zastosowanie w medycynie, kosmetyce i gastronomii.

106B. Jeżówka purpurowa O

Echinacea purpurea (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Ameryki Północnej. Jest byliną o wysokości do 80 cm i sztywnych pędach zakończonych okazałymi purpurowo różowymi kwiatostanami ze stożkowo-wypukłym środkiem. Jej nazwa pochodzi od łacińskiego słowa *echinos*, oznaczającego jeża, co wzięło się od charakterystycznych kwiatostanów tej rośliny. Posiada kwiatostany typu koszyczek. Jej wewnętrzne, "kłujące" kwiaty rurkowe są zwykle ciemno-brązowe, a zewnętrzne "płatki", czyli kwiaty języczkowe, mogą mieć barwy: białą, żółtą, pomarańczową, łososiową, pomarańczową, czerwoną, fioletową lub purpurową. Kwitnie od lipca do października. Jest rośliną miododajną i przyciąga wiele pożytecznych owadów.

107B. Języczka wąskogłówna O

Ligularia stenocephala (Gromada Okrytonasienne)

Wysoka do 1,2 m bylina pochodzi z Azji i Japonii. Jej duże, ozdobne liście, sercowatego kształtu, o ząbkowanych brzegach są ciemnozielone. Na wyprostowanych pędach, w lipcu i sierpniu, pojawiają się okazałe, strzeliste kwiatostany złożone z małych, żółtych koszyczków kwiatowych z trzema rurkowatymi kwiatami. Wymagają gleby wilgotnej, żyznej, zasobnej w próchnicę. Liście jej są przysmakiem ślimaków dlatego należy wysypać otoczenie pędów suchym igliwem świerkowym.

108B. Juka karolińska O

Yucca filamentosa (Gromada Okrytonasienne)

Ojczyzną tej byliny jest południowo-wschodnia część USA. Tworzy wspaniałą rozetę mieczowatych, zaokrąglonych na końcach, zielonych lub niebieskawych liści, dorastającą do ok. 70 cm wysokości i do 140 cm średnicy. Na ogół nie ma pnia. Ozdobą jej są także białokremowe kwiaty pojawiające się w drugiej połowie czerwca. Wyrastają one na pojedynczym pędzie, który może mieć nawet 2 m wysokości. Juka lubi podłoże niezbyt żyzne, umiarkowanie suche, dobrze przepuszczalne, o odczynie zbliżonym do obojętnego. Dobrze radzi sobie nawet na piaszczystych i kamienistych glebach.

109B. Kocimiętka Faassena O

Nepeta faassenii (Gromada Okrytonasienne)

Bylina tworząca gęste kępy silnie rozgałęzionych pędów, które osiągają wysokość 30-45 cm. Kwitnie od maja do września, a swoim zapachem działa uspokajająco na człowieka, przyciąga motyle i pszczoły, a odstrasza komary, muchy i kleszcze. Jest rośliną miododajną, ozdobną i lubianą przez koty. Kocimiętka Faassena próżno szukać w naturze, gdyż jest ona

hybrydą uzyskaną w 1853 roku ze skrzyżowania dwóch gatunków kocimiętki *Nepeta racemosa* i *Nepeta nepetella*. Nazwę nosi na cześć holenderskiego ogrodnika Johanna Faassena.

110B. Kokoryczka wonna R

Polygonatum odoratum (Gromada Okrytonasienne)

Bylina występująca w Europie, Azji i Ameryce Północnej. W Polsce roślina dość rozpowszechniona, spotykana na całym niżu i w niższych położeniach górskich. Ma bardzo charakterystyczny pokrój z łukowo wygiętymi pędami. Kępy kokoryczki dorastają do około 60 cm wysokości i rozrastają się na szerokość przez podziemne kłącza. Wiosną (V-VI) na pędach pojawiają się regularnie rozmieszczone, zwisające pąki kwiatowe o biało-zielonej barwie. Gleba do uprawy kokoryczki powinna być bogata w próchnicę, żyzna i stale wilgotna. Toleruje głęboki cień.

111B. Konieczyna łąkowa R

Trifolium pratense (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w całej Europie, w środkowej Azji oraz północnej Afryce. Jest uprawiana także w Australii i obydwu Amerykach. W Polsce jest rośliną pospolitą. Wykorzystuje się ją jako paszę dla bydła i koni, bo jest rośliną jadalną. Liście, łodygi i kwiaty można jeść na surowo, a korzeń po wcześniejszym ugotowaniu. Ma także właściwości lecznicze, obniża poziom złego cholesterolu i chroni przed miażdżycą.

112B. Konwalia majowa R

Convallaria majalis (Gromada Okrytonasienne)

Występuje na terenie Europy i Azji. W Polsce jest objęta częściową ochroną. Można ją spotkać w liściastych lasach na całym obszarze kraju. To bylina kłączowa o delikatnych, bardzo dekoracyjnych i pachnących kwiatach. Drobne, dzwonkowate kwiaty zebrane w jednostronne grona, zwisające z zielonych, sztywnych, lekko przewieszających się w górnej części łodyżek, mają cudowny zapach i mnóstwo uroku. Z ich uprawą nie ma problemu, bo rzadko chorują i nie są przysmakiem szkodników. Za pomocą długich, podziemnych kłączy, mocno się rozrastają i zajmują najbliższą okolicę, często zagłuszając inne, słabsze rośliny.

113B. Kopytnik pospolity R

Asarum europaeum L. (Gromada Okrytonasienne)

Jest niewielką byliną do 10 cm wysokości, posiadającą płożące się przy ziemi, szare i rozgałęzione kłącze, z którego wyrastają cienkie, owłosione łodygi z 3 łuskowatymi liśćmi odziomkowymi i 2 liśćmi „właściwymi” o długim ogonku i blaszkowatej blaszce. Występuje w środkowej i południowej Europie oraz Azji. Najlepiej rośnie w miejscach zacienionych. Kwitnie w marcu i kwietniu. Dość nieprzyjemny zapach kwiatów przyciąga muchy, które są jego najważniejszymi zapylaczami. Nasiona z kolei są zaopatrzone w tzw. ciało mrówcze (elaiosom) dzięki czemu mrówki je chętnie roznoszą.

114B. Kosaciec syberyjski R

Iris sibirica (Gromada Okrytonasienne)

Rzadka, rodzima bylina porastająca wilgotne łąki i bagna, rzadko spotykana na stanowiskach naturalnych. Występuje na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej i w Azji po Jezioro

Bajkał i Kaukaz. W maju pośród liści ukazują się okrągłe w przekroju pędy kwiatostanowe, na których tworzy się od 3 do 5 kwiatów zapylanych przez trzmiele. Najlepiej rośnie na żyznych, wilgotnych, lekko kwaśnych glebach, Można go sadzić na brzegach oczek wodnych, w miejscach słonecznych lub lekko zacienionych.

115B. Kostrzewa sina O

Festuca glauca (Gromada Okrytonasienne)

Wieloletnia trawa pochodząca z Alp dorasta do 30 cm wysokości, tworząc niewielką, rozłożystą, regularną, półokrągłą kępkę cienkich, igielkowych, sinoniebieskich lub niebieskoszarych, zimozielonych liści. Zakwita z reguły latem (VI-VII), tworząc wiechowate, luźne kwiatostany o niewielkim znaczeniu dekoracyjnym. Najlepiej rośnie i najpiękniej się wybarwia na stanowisku słonecznym i osłoniętym od wiatru oraz na lekkiej, przepuszczalnej, niezbyt żyznej, suchej, żwirowej glebie o odczynie obojętnym lub lekko zasadowym. Na glebach bardzo dobrych i żyznych, które są idealne dla bardzo wielu gatunków roślin ozdobnych kolor jej liści przestaje być niebieski i staje się zielony.

116B. Krwawnik kichawiec R

Achillea ptarmica L. (Gromada Okrytonasienne)

Występuje dziko w Europie. Bylina osiąga średnio 40-60 cm wysokości. Na szczycie słabo rozgałęzionych, u dołu ulistnionych pędów wyrastają białe, półpełne liczne kwiaty zebrane w efektowne baldachowate kwiatostany. Kwiaty o średnicy do 1,8 cm kwitną od lipca do września. Liście są równowąskie, drobno piłkowane o długości do 8 cm. Wymaga stanowiska słonecznego, gleby żyznej i niezbyt suchej.

117B. Krwawnik pospolity R

Achillea millefolium (Gromada Okrytonasienne)

Jest byliną kłączową dorasta do około 50 cm, jego ojczyzną jest Eurazja. W Polsce jest gatunkiem pospolitym i synantropijnym. Nie ma dużych wymagań i łatwo się rozprzestrzenia za pomocą kłaczy i nasion. Kwiaty przyciągają owady. Odznacza się intensywnym zapachem, który odstrasza muchy, mrówki oraz chrząszcze, a dym ze spalonego ziela także komary. Jako składnik kompostu przyspiesza jego rozkład poprzez zwiększanie aktywności bakterii. Od starożytności roślina ta słynie jako środek przeciwzapalny, przyspieszający gojenie ran i tamujący krwawienie.

118B. Krwawnik żółty O

Achillea filipendulina (Gromada Okrytonasienne)

Bylina tworząca wyprostowane pędy do 120 cm wysokości, gęsto pokryte pierzastymi liśćmi. Kwiaty rozwijają się od lipca do wczesnej jesieni. Pojedyncze kwiaty są bardzo drobne, jednak zebrane w gęste baldachogrona robią niezwykle wrażenie. Jest doskonałą rośliną na suche i mocno nasłonecznione stanowiska, można go sadzić na rabatach lub w ogrodach skalnych. Trwałe kwiatostany można ścinać na suche bukiety. Pochodzi z Kaukazu.

119B. Lebiodka pospolita (Oregano) R

Origanum vulgare L. (Gromada Okrytonasienne)

Inna nazwa to dziki majeranek. Roślina wieloletnia występująca w Europie, Azji i Afryce Północnej. W Polsce jest pospolita. Składa się z sztywnej łodygi, ogonkowych, naprzeciwległych liści, kwiatów, owoców oraz kłączy. Cała jest owłosiona i wytwarza silny, charakterystyczny zapach. Na liściach występują drobne, przeświecające punkty - są to gruczoły wytwarzające olejki eteryczne. Istnieje legenda, iż oregano powstało z oddechu Afrodyty - bogini piękna i miłości. Dzisiaj nie wykorzystuje się go na szeroką skalę w celach leczniczych, jednak dużą popularnością cieszy się w kuchni, gdzie jest przyprawą do bardzo wielu dań.

120B. Len trwały O

Linum perenne (Gromada Okrytonasienne)

Bylina występująca w południowo-wschodniej Europie oraz w zachodniej Azji. Osiąga wysokość do 60 cm. Pędy wzniesione, silnie rozkrzewione, tworzą zwarte kępy. Liście lancetowate, równowąskie, ostro zakończone, wydłużone, barwy szarozielonej. Kwitnie od czerwca do lipca. Kwiaty ma błękitne. Wymaga stanowiska słonecznego. Najlepiej rośnie na glebie piaszczystej, średnio suchej, wapiennej, bardzo dobrze znosi suszę. Wymaga okrycia na zimę oraz ochrony przed wilgocią.

121B. Liatra kłosowa O

Liatris spicata (Gromada Okrytonasienne)

Bylina, której naturalnym obszarem występowania jest Ameryka Północna osiąga wysokość od 50 do 80 cm. Część podziemną rośliny stanowią niewielkie bulwy. Liście są długie i wąskie. Jej sztywne i gęsto ulistnione łodygi zakończone są kłosowatymi kwiatostanami, które rozwijają się od góry ku dołowi. Kwiaty mogą być fioletowe, białe lub liliowo-różowe. Kwitnie od lipca do września. Jej kwiaty są oblegane przez motyle. Jeśli na zimę bulwy pozostawiamy w glebie, to trzeba je okryć dodatkową warstwą ściółki.

122B. Lilia

Lilium sp. (Gromada Okrytonasienne)

Rodzaj bylin cebulowych obejmujący około 115 gatunków uprawianych jako rośliny ozdobne, zwłaszcza w formie mieszańców i odmiany, których powstało ponad 8 tysięcy. Do Europy zostały sprowadzone z Japonii i Chin, gdzie już od dawna zdobyły liczne ogrody. Dzięki okazałym kwiatom lilie zyskały tytuł ogrodowych arystokratek. Zachwycają bogactwem barw - od bieli poprzez żółć, pomarańcz, róż, czerwień i brąz po fiolet. Najlepiej się prezentują w towarzystwie innych bylin, jak ostróżki, wiązówki, funkcie i krzewy zimozielone.

123B. Liliowiec ogrodowy O

Heimerocallis x hybryda (Gromada Okrytonasienne)

Byliny pochodzące z Azji wschodniej. Osiągają 60-80 cm wysokości. Liście odziomkowe są równowąskie, łukowato wygięte i rozkładają się na boki. Grube, mięsiste kłącza i długie korzenie sięgają do 80 cm w głąb ziemi, dzięki czemu dobrze znoszą suszę i są

mrozoodporne. Dzwonkowate kwiaty występują w kolorach żółtym, pomarańczowym, czerwonym i mogą być wielobarwne. Zebrane są po kilka sztuk na jednym pędzie. Każdy kwiat kwitnie tylko jeden dzień, jednak pąki kwiatowe rozwijają się po kolei i dzięki temu roślina długo zdoła ozdobić ogród.

124B. Lubczyk ogrodowy O

Levisticum officinale (Gromada Okrytonasienne)

Bylina pochodząca z Afganistanu i Iranu. Potrafi dorastać nawet do półtora metra wysokości wytwarzając prostą łodygę główną, w górnej części nieznacznie rozgałęzioną i pustą w środku. Na całej długości ma duże pierzaste i nieraz ostro powycinane liście. W lipcu i sierpniu pojawiają się bardzo drobne, jasnożółte kwiaty, które zebrane są baldachy. Popularność swą zdobył już w średniowieczu. Wykorzystywano go w kuchni, używany był w lecznictwie, w kosmetyce, jako dodatek do kąpiei i perfum. Dobrze sprawdzał się jako afrodyzjak. W uprawie jest dość wymagający, potrzebuje stanowiska słonecznego, gleby żyznej, zasadowej, przepuszczalnej, ciepłej i odpowiednio wilgotnej.

125B. Łubin trwały O

Lupinus polyphyllus (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Ameryki Północnej, skąd w 1826 roku został sprowadzony do Anglii. Bylina wymaga niewielkiej pielęgnacji. Ma kwiaty różnokolorowe, zebrane w długie kwiatostany, które powinno się usuwać po przekwitnięciu. Silnie przycięcie po kwitnieniu pobudza łubiny do wzrostu i ponownego ale już nie tak bujnego kwitnienia. Ulistnienie roślin nieprzycinanych zanika dosyć szybko po kwitnieniu. Starsze egzemplarze nie lubią przesadzania. Łubin posiada system korzeniowy palowy. W pełni dojrzały korzeń ma prawie 30 cm długości. W brodawkach korzeni żyją bakterie wykorzystujące azot atmosferyczny (N_2) do produkcji związków azotowych (NO_3^- , NH_4^+), z których roślina korzysta, w zamian za związki organiczne wytworzone w procesie fotosyntezy, którymi dzieli się z bakteriami. Roślina obecnie rośnie dziko dość pospolicie w całej Polsce.

126B. Melisa lekarska O

Melissa officinalis (Gromada Okrytonasienne)

Rośnie dziko w Afryce Północnej, Europie Południowej i w Azji. Ma łodygę pokrytą małymi włoskami. Listki melisy mają kształt serca, a roztarte uwalniają intensywny cytrynowy aromat. To jedno z najbardziej znanych ziół. Powszechnie pije się ją przy problemach ze snem albo na uspokojenie. Korzystnie wpływa na procesy trawienne, łagodzi mdłości podczas ciąży. Może być stosowana jako składnik płukanki do przeczyszczających się włosów. Właściwości melisy lekarskiej znano i ceniono już w I wieku ne.

127B. Mieczyk ogrodowy O

Gladiolus x hybridus (Gromada Okrytonasienne)

Mieczyki w naturze występują w Europie, Azji Mniejszej i Afryce. Rodzaj mieczyk obejmuje ok. 300 gatunków oraz jeszcze więcej mieszańców. Wśród nich najbardziej znany jest mieczyk ogrodowy. Jego liście przypominają kształtem ostrze miecza. Są twarde, długie i zachodzą na siebie. Osiągają wysokość od 70 do 120 cm. Na szczycie nierozgałęzionych łodyg osadzone są kłosowate kwiatostany, na których znajduje się od 12 do 24 kwiatów.

Mogą być one białe, żółte, pomarańczowe, czerwone, różowe, fioletowe lub dwukolorowe. Kwitnie w lipcu i sierpniu. Mieczyki nie są mrozoodporne, dlatego w październiku bulwy należy wykopać, odciąć od nich nadziemną część rośliny i po wysuszeniu przechowywać w temperaturze ok. 5 °C. Wiosną, na przełomie kwietnia i maja bulwy sadi się na głębokości 8-10 cm.

128B. Mięta pieprzowa R

Mentha piperita (Gromada Okrytonasienne)

Roślina wieloletnia o zielonych, eliptycznych liściach. Rośnie powszechnie w stanie naturalnym w Europie i Ameryce Północnej. Potrafi dorastać do 75 cm wysokości i wykształca dwa rodzaje łodyg: wzniesione, bogato ulistnione, z fioletowymi kwiatami, a także płozące się na powierzchni ziemi, rzadziej i drobno ulistnione, odznaczające się zdolnością ukorzeniania. Wykształca również liczne rozłogi podziemne. W Polsce jest uprawiana i wykorzystywana w medycynie naturalnej, a także jako przyprawa i dodatek do deserów i koktajli lub jeden ze składników kosmetyków. Nie jest szczególnie wymagająca w uprawie – lubi wilgotne podłoże i umiarkowane nasłonecznienie.

129B. Mięta polna (zwyczajna) R

Mentha arvensis (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w całej Europie i znacznej części Azji. W Polsce jest pospolitą, bardzo ekspansywną rośliną i niepilnowana (należy systematycznie obcinać zbyt daleko wędrujące fragmenty kłaczy) może rozprzestrzenić na cały ogród, zagłuszając inne rośliny. Pędy są gęsto porośnięte eliptycznymi lub jajowatymi, krótkoogonkowymi liśćmi, które osiągają 8 cm długości i 3 cm szerokości o ząbkowanych brzegach i silnie omszonych po obu stronach. Kwitnie od lipca do sierpnia. Jest rośliną owadopylną i miododajną, bardzo cenioną za swój silny smak i aromat oraz właściwości lecznicze.

130B. Miodunka ćma R

Pulmonaria obscura (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w stanie dzikim w niemal w całej Europie, Turcji oraz zachodniej części Syberii. To nieduża, wieloletnia bylina dorastająca do 20-30 cm. Jej łodyga jest silnie gruczołowato owłosiona, zaś liście lancetowate, bez płamek. Kwitnie od marca do maja wydając kwiaty o zmiennych kolorach. W fazie pąków kwiaty są różowe, zaś później przybierają kolory fioletowo czerwone. Wymaga zasobnej, próchnicznej gleby i stanowiska cienistego. Ma zastosowanie w ziołolecznictwie.

131B. Mieczhunka rozdęta O

Physalis alkekengii (Gromada Okrytonasienne)

Bylina o wysokości od 60 do 80 cm posiadająca charakterystyczne dekoracyjne owocostany w kształcie lampionów. Jej słodko – kwaśne owoce są jadalne, ale tylko te ciemnopomarańczowe, bo niedojrzałe są gorzkie i mogą wywołać zaburzenia żołądkowe. Jest niewymagająca, potrzebuje tylko trochę słońca i podlewania, aby ziemia całkiem nie wysychała. Do Polski przybyła w dziewiętnastym wieku z Azji.

132B. Mniszek lekarski R

Taraxacum officinalis (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w strefie umiarkowanej Europy i Azji. Najczęściej można go znaleźć na trawnikach, łąkach, ugorach i terenach zielonych. Rośnie do wysokości 20 centymetrów, a swoją bardziej popularną, ale nieprawidłową nazwę mlecza zawdzięcza białej cieczy, która wydobywa się z jego łodygi. Intensywnie żółte kwiaty języczkowate osadzone są na płaskim dnie kwiatowym i po przekwitnięciu tworzą znane wszystkim dmuchawce. Ma duży, palowy i słabo rozgałęziony korzeń. Walory zdrowotne mniszka oraz łatwość rozsiewania nasion i jego uprawy sprawiają, że każdy może go uprawiać w swoim ogrodzie, choć przez większość działkowców i ogrodników uznawany jest za chwast. Roślina miododajna.

133B. Mozga trzcinowata R

Phalaris arundinacea (Gromada Okrytonasienne)

Trawa, którą można znaleźć na terenie Europy, Afryki Południowej i Ameryki Północnej. Preferuje gleby wilgotne, zasobne w składniki pokarmowe, głównie w azot, fosfor i wapń. Najczęściej zasiedla podmokłe łąki, doliny rzeczne i brzegi zbiorników wodnych. Jest mrozoodporna, może rosnąć na glebach kwaśnych, obojętnych i zasadowych, dość dobrze znosi zacienienie, jest wrażliwa na częste deptanie. Jest trawą użytkową, ozdobną i może też być traktowana jako roślina energetyczna oraz fitosanitarna, gdyż potrafi przetwarzać ścieki przemysłowe, gospodarcze oraz odpady komunalne.

134B. Mydlnica lekarska R

Saponaria officinalis L. (Gromada Okrytonasienne)

W stanie naturalnym występuje w Europie, Azji i Afryce Północnej. W Polsce jest pospolita na niżu. Dorasta do 80 cm wysokości. Pod ziemią posiada długie, rozgałęzione kłącza, które wraz z korzeniami stanowią surowiec wykorzystywany do produkcji preparatów kosmetycznych i zielarskich. Ma piękne, białe lub różowe kwiaty. Zapyłana jest przez motyle nocne – ćmy, ponieważ dopiero po zmroku wydziela przyjemny, słodki zapach, który je wabi. Kwitnie od czerwca do września, a jej nasiona rozsiewane są głównie przez wiatr. Stosowana jest w kosmetyce do wytwarzania niektórych past do zębów, szamponów i maseczek. Dawniej odwarów z korzeni mydlnicy używano do mycia, kąpieli i prania.

135B. Nachylek okółkowy O

Coreopsis verticillata (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z południowo-wschodnich rejonów Ameryki Północnej. W wielu krajach świata jest uprawiany jako roślina ozdobna. Tworzy zwarte, zaokrąglone kępy, osiągające około 30-50 cm wysokości. Wzniesione, rozgałęzione pędy, ozdobione są pierzastymi, zielonymi liśćmi. Wyróżnia się długim (VII-IX), bardzo obfitym kwitnieniem i wyjątkową kolorystyką. Jest niewymagający i łatwy w uprawie. Preferuje stanowiska ciepłe i słoneczne, lubi gleby żyzne i przepuszczalne. Nie lubi gleb ciężkich i zbitych. Latem należy zadbać o odpowiednią wilgotność gleby.

136B. Narcyz biały (Narcyz wonny) O

Narcissus poeticus L. (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w naturze w południowo-zachodniej Europie. W Polsce rośnie miejscami dziczyały w parkach i na cmentarzach. Kwiaty pojedynczo osadzone na pędzie są złożone z 6 białych płatków i krótkiego przykoronka z czerwonym brzegiem. Gatunek jest wykorzystywany w przemyśle perfumeryjnym. Jest to roślina trująca. W ostre zimy łatwo przemarza dlatego warto przykryć ziemię liśćmi, torfem lub gałązkami świerku. Większość odmian kwitnie w kwietniu. W ogrodach greckich i perskich uprawiany był już kilkaset lat przed narodzeniem Chrystusa.

137B. Narcyz żonkil O

Narcissus jonquilla L. (Gromada Okrytonasienne)

Roślina cebulowa rosnąca dziko na naturalnych stanowiskach w Portugalii i Hiszpanii. Ma wąskie, szarzielone liście i bezlistne pędy zakończone jednym lub kilkoma kwiatami. Kwiat składa się z sześciu żółtych płatków i charakterystycznej rurki zwanej przykoronkiem. Wegetacja tych roślin trwa od czterech do pięciu miesięcy. Gdy zima jest łagodna, liście pojawiają się już w lutym. Kwitnienie przypada na koniec marca i kwiecień. Część nadziemna obumiera w końcu czerwca i na początku lipca. Przez całe lato trwa spoczynek roślin, ale już w tym czasie cebule tworzą korzenie na rok następny. Nowe liście pojawiają się dopiero wiosną następnego roku. W Polsce wymaga okrywania na zimę gałązkami świerku. Jest symbolem Powstania Żydów w Getcie Warszawskim – 19 kwietnia 1943 r.

138B. Nawłóć kanadyjska OI

Solidago canadensis (Gromada Okrytonasienne)

Długowieczna bylina o łodydze owłosionej na całej swojej długości i żółtych kwiatach. Pochodzi z Ameryki Północnej, w Polsce uważana za gatunek bardzo inwazyjny (rozrasta się przez rozłogi), wypiera nasze rodzime gatunki. Roślina miododajna wabiąca pożyteczne owady i o niepotwierdzonych naukowo właściwościach leczniczych. W ogrodach należy ją sadzić w plastikowych pojemnikach i ścinać przekwitłe kwiatostany aby zapobiec rozsiewaniu się nasion.

139B. Nawłóć późna OI

Solidago gigantea (Gromada Okrytonasienne)

Obca, inwazyjna, miododajna bylina pochodząca z Ameryki Północnej. Z powodzeniem, od XIX wieku, podbija kolejne obszary Europy, Azji i Australii. Jej łodyga jest pozbawiona włosków i błyszczczy, a kwiatostany są bardziej zwarte niż u nawłoci kanadyjskiej. Wytwarza duże ilości drobnych żółtych kwiatów bardzo chętnie zapylanych przez pszczoły. Powstałe ogromne ilości niewielkich nasion wyposażonych w aparat lotny przenoszone są przez wiatr na wielkie odległości. Nasiona nie mają dużych wymagań i każde miejsce do którego dociera choć trochę światła jest dla nich dobre. Roślina wytwarza długie kłącza i już po kilku latach tworzy gęste łany eliminując rosnące tu wcześniej gatunki rodzime.

140B. Nerecznica samcza R

Dryopteris filix-mas (Gromada Paprotniki)

Występuje w Europie, Azji i Ameryce Północnej. W Polsce jest pospolicie spotykana w cienistych lasach i wzdłuż strumieni. Osiąga wysokość do 120 cm. Liście ma w kolorze ciemnozielonym, nagie i jaśniejsze spodem. Preferuje stanowiska cieniste, dobrze wygląda posadzona pod drzewami. Z kłączy przygotowuje się odwar, który zewnętrznie wykorzystać można do przemywania trudno gojących się ran i w przypadku zapalenia żył. Wyciąg z kłączy wykorzystuje się w zwalczaniu pasożytów przewodu pokarmowego, w tym: tasiemca nieuzbrojonego, tasiemca uzbrojonego i bruzdogłowca szerokiego. Zawarte w nerecznicy substancje porażają mięśnie pasożytów.

141B. Odętka wirginijska O

Physostegia virginiana (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Ameryki Północnej. Jej wyprostowane, zielone pędy osiągające 70 cm wysokości i tworzą dekoracyjne kępy, a z czasem łany, ponieważ bylina ta rośnie szybko i szeroko rozrasta się dzięki pędom rozłogowym. Lancetowate, ciemnozielone liście o gładkiej powierzchni i nieregularnie ząbkowanych brzegach są ułożone na łodydze parami i dosyć gęsto, pokrywają ją prawie od samego dołu. Dolne liście osadzone są na krótkich ogonkach, górne są siedzące. Rozgałęzione kłosowe kwiatostany zbudowane z kilkudziesięciu białych rurkowatych, dwuwargowych kwiatów długości 2-3 cm rozmieszczone są w czterech rzędach wzdłuż osi kwiatostanu. Kwitnie od lipca do września zwabiając pszczoły i motyle. Lubi miejsca słoneczne lub lekko zacienione, dosyć żyzne i umiarkowanie wilgotne podłoże.

142B. Orlik pospolity R

Aquilegia vulgaris (Gromada Okrytonasienne)

W stanie naturalnym rośnie w Europie, także w Polsce. Należy do bylin krótkowiecznych. Ma pędy 40–80 cm wysokości i trójdzielne liście. Kwitnie pod koniec maja i w czerwcu. Kwiaty składają się z 5 listków korony zwężających się w długie, na końcach lekko wygięte ostrogi oraz z 5 listków okwiatu bez ostróg. Najlepiej czuje się na stanowiskach od słonecznych do półcienistych. Lubi glebę przepuszczalną, próchniczną i umiarkowanie wilgotną. Sam szybko i łatwo się rozsiewa, łatwo się też krzyżuje, stąd kwiaty z nowych sadzonek mogą się znacznie różnić wyglądem od roślin macierzystych.

143B. Parzydło leśne R

Aruncus dioicus (Gromada Okrytonasienne)

Bylina występuje w Europie, Azji i Ameryce Północnej. W Polsce rośnie w lasach górskich Karpat i Sudetów na cienistych, stromych zboczach i na glebach wilgotnych, od regła dolnego po piętro kosówki. Na stanowiskach naturalnych objęta jest ochroną. Tworzy skupiska w postaci kęp o średnicy około 1,2 m i wysokości dochodzącej do 2 m. Jest to roślina dwupienna. Kwiatostany męskie są koloru biało-kremowego, a żeńskie czysto białe. Uprawiana jako roślina ozdobna. Kwitnie w czerwcu i lipcu, kwiaty zapylane są przez drobne chrząszcze.

144B. Pierwiosnek lekarski R

Primula officinalis (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie i Azji z wyjątkiem dalekiej północy. W Polsce jest częsty na niżu i w niższych położeniach górskich. Jest byliną o dekoracyjnych kwiatach i szerokim zastosowaniu w lecznictwie. Ma liście jajowate lub jajowato-owalne układające się w rozetki. Blaszka liściowa jest silnie pomarszczona, od spodu owłosiona. Brzeg liścia jest falisty, karbowano-ząbkowany. Kwiaty o żółto-zielonej barwie przypominają kielichy. Kwitnie w kwietniu i maju. Jeżeli jest uprawiany, wymaga gleby próchniczej, o obojętnym odczynie. Potrzebuje stanowiska słonecznego, ale nie lubi nadmiaru wilgoci.

145B. Piwonia lekarska O

Paeonia officinalis L. (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Europy południowej i wschodniej oraz Azji mniejszej. Rośnie na wysokość ok. 70-90 cm. Jej liście są intensywnie zielone i błyszczące, trójdzielne. Korzenie są bulwiaste. Piwonia lekarska słynie ze swych pięknych, dużych i rozłożystych kwiatów. Najczęściej występują one w kolorze różowym lub czerwonym, mogą być także białe. Pojawiają się na roślinie od maja do czerwca. Wiele osób hoduje piwonie w swoich ogródkach. Niewiele jednak zdaje sobie sprawę z tego, że ten piękny kwiat ma również właściwości lecznicze.

146B. Podagrycznik pospolity R

Aegopodium podagraria (Gromada Okrytonasienne)

Posiada nagą, na przekroju trójkątną, pustą w środku i rozgałęziającą się ku górze łodygę. Na jej szczycie pojawiają się drobne białe kwiaty tworzące duże, złożone baldachy. Rośnie we wszystkich regionach Europy, w zachodniej Azji, Ameryce Północnej. Jego niezwykle właściwości wykorzystywali już Neandertalczykowie, którzy stosowali go do łagodzenia bólu i leczenia zdeformowanych stawów. W średniowieczu uprawiany był przez mnichów w przyklasztornych ogrodach jako warzywo i przyprawa. Nazwa polska pochodzi od tego, że dawniej leczono nim dnę mocznicową, potocznie zwaną podagrą. Współczesne badania potwierdziły silne działanie przeciwzapalne oraz przeciwrheumatyczne podagrycznika, który przyspiesza usuwanie kwasu moczowego z organizmu, będącego przyczyną choroby. Dla rolników i ogrodników jest trudnym do wyplenienia chwastem.

147B. Pokrzywa zwyczajna R

Urtica dioica (Gromada Okrytonasienne)

Bylina dwupienna dorastającą do wysokości około 1,5 m. Pod ziemią wykształca kłącza, od których odchodzą włókniste korzenie. Obecnie możemy ją spotkać na terenie Europy, Azji, Ameryki Północnej i Południowej, w Nowej Zelandii, Australii oraz w północnej części Afryki. Jest to typowy gatunek synantropijny i kosmopolityczny. Pokrzywa zwyczajna to jedno z najcenniejszych ziół, ma także zastosowanie w kosmetyce. Jest jadalna dla zwierząt i ludzi. Pokrzywą odżywia się około 30 gatunków owadów, w tym larwy pięknego motyla rusalki pokrzywnika (*Aglais urticae*).

148B. Poziomka pospolita R

Fragaria vesca L. (Gromada Okrytonasienne)

Bylina, która rośnie dziko w Europie, Azji i Ameryce Północnej. Jej liście odziomkowe są trójdzielne i grubo piłkowane, środkowy listek na krótkim ogonku, boczne listki są bezogonkowe, o klinowatych, niesymetrycznych nasadach. Listki są luźno owłosione. Na łodygach wyrasta zwykle od 3 do 10 białych kwiatów. Poziomka to jeden z najcenniejszych darów lasu, ale warto ją uprawiać także w ogrodzie. Preferuje podłoża żyzne, przepuszczalne, o lekko kwaśnym lub kwaśnym odczynie. Nie lubi gleb piaszczystych oraz gliniastych. Jest odporna na mróz.

149B. Przetacznik ożankowy R

Veronica chamaedrys L. (Gromada Okrytonasienne)

Na naturalnych stanowiskach ta bylina, często traktowana jako chwast, występuje w Europie oraz umiarkowanej strefie Azji. Pojedyncza i podnosząca się łodyga owłosiona dwoma rzędami włosków w górnej części wykształca dodatkowe 2 łodygi kwiatowe. Jej wysokość osiąga 20-40 cm. Liście owłosione i karbowane na brzegach są ułożone na łodydze naprzeciwległymi parami. Wytwarzają małe, ale niezwykle urokliwe, błękitno-niebieskie kwiaty, zebrane w szczytowe, luźne grona. Jest to roślina miododajna zapylana przez błonkówki. Nasiona rozsiewane są poprzez wodę, która wypłukuje je z torebek.

150B. Przytulia R

Galium sp. (Gromada Okrytonasienne)

Rodzaj roślin liczący kilkaset gatunków szeroko rozpowszechnionych na świecie. Pędy zwykle wiotkie, zazwyczaj pokładające się lub wspinające się, osiągające do 3 m długości. Liście zebrane w okółki po 4–6 lub więcej. Kwiaty są zwykle obupłciowe, najczęściej drobne o czterech działkach kielicha i czterech płatkach korony zwykle koloru białego, zielonkawego lub żółtego. Wśród przytuli są gatunki lecznicze i te uważane za uporczywe chwasty.

151B. Przywrotnik R

Alchemilla sp. (Gromada Okrytonasienne)

Rodzaj roślin wieloletnich, który obejmuje kilkaset gatunków szeroko rozpowszechnionych na świecie. Liście mają pojedyncze, w zarysie okrągłe, często klapowane i pokryte delikatnymi włoskami. Byliny te to także popularne rośliny ozdobne. Nadają się na rośliny towarzyszące dla róż, piwonii i płomyków. W półcieniu i cieniu dobrze czują się w sąsiedztwie paproci. W nasadzeniach okrywowych skutecznie hamują rozwój chwastów.

152B. Rojnik R

Sempervivum sp. (Gromada Okrytonasienne)

Rojniki, to bardzo oryginalne gatunki roślin o mięsistych liściach, które łatwo i szybko krzyżują się między sobą. Kwitną od maja do września tworząc białe, żółte, różowe lub czerwone kwiatostany. Mięsiste liście rojników, pokryte grubą skórą, doskonale magazynują wodę i sprawiają, że roślina może długo wytrzymać bez nawadniania. To właśnie rozetki liści są największą ozdobą rojników. W żadnym ogrodzie skalnym nie może zabraknąć rojników, które można sadzić także na murkach, skarpach i niewielkich rabatach. Nie lubią wilgoci. Są odporne na szkodniki i choroby.

153B. Rozchodnik okazały O

Sedum spectabile (Gromada Okrytonasienne)

Bylina dorastająca do około 50 cm wysokości. Pochodzi z Chin, Korei i Japonii. Różowe, czerwone, czasami białe kwiatostany o średnicy 10-20 cm pojawiają się w sierpniu i we wrześniu na mięsistej, nagiej łodydze wabiąc motyle. Jego ozdobą są także jasnozielone, ząbkowane na brzegach liście, pokryte niebieskawą, woskową warstwą. Dobrze rośnie na glebach żyznych, umiarkowanie wilgotnych, na stanowiskach słonecznych. Jest odporny na suszę i niskie temperatury. Efektownie prezentuje się w nasadzeniach grupowych, w rozstawie 30 x 40 cm. Nie należy usuwać kwiatostanów jesienią, aby zdobiły ogród przez całą zimę.

154B. Rozchodnik ostry R

Sedum acre (Gromada Okrytonasienne)

Jest byliną dorastającą do wysokości 10 cm tworzącą przy ziemi gęste i rozłożyste kępy, posiada typowe dla sukulentów mięsiste liście magazynujące wodę. Lubi miejsca nasłonecznione oraz suche o przepuszczalnym podłożu. Jako roślina ozdobna często jest sadzony na skalnikach i rabatach. W stanie dzikim występuje w Europie, Azji oraz w północnej części Afryki.

155B. Rudbekia błyskotliwa O

Rudbeckia fulgida (Gromada Okrytonasienne)

Bylina o okazałych, żółtych kwiatach pochodzi z Ameryki Północnej. Do Europy została sprowadzona w XVIII w. Cechuje się długim i bardzo obfitym kwitnieniem oraz długowiecznością i małymi wymaganiami. Dorasta do 60 cm wysokości, tworząc okazałe, regularne kępy. Ciemnozielone liście rośliny są długie i delikatnie owłosione. Od sierpnia do października szczyty rozgałęzionych pędów zdobione są dużymi kwiatami o średnicy około 12 cm. Żółtożółte płatki wspaniale kontrastują z ciemnym, prawie czarnym środkiem kwiatu.

156B. Rudbekia łniąca O

Rudbeckia nitida (Gromada Okrytonasienne)

Szybko rosnąca, do 2,5 m wysokości, bylina pochodząca z Ameryki Północnej. Tworzy proste, sztywne, nierozgałęziające się pędy. Liście podłużne, szerokie, błyszczące, o zielononiebieskiej barwie i gładkim lub ząbkowanym brzegu. Na wierzchołkach pędów rozwijają się kwiatostany typu koszyczek, które składają się z błyszczących, żółtych kwiatów języczkowatych o długości około 10 cm i zielonego, stożkowatego środka utworzonego z zielonych lub brązowych kwiatów rurkowatych. Kwitnie od lipca do września. Wrażliwa na suszę i zalanie korzeni, całkowicie odporna na mróz. Kępy powinno się co 4-5 lat dzielić i rozsadzać.

157.B Rudbekia naga O

Rudbeckia laciniata (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi z Ameryki Północnej. Do Europy sprowadzona została przez ogrodników jako roślina ozdobna. Jest długowieczną byliną. Rozprzestrzeniła się w środowisku naturalnym jako uciekinier z ogrodów. W Polsce jest obecnie gatunkiem dość pospolitym, zwiększa

swoją liczebność i uznawana jest za gatunek inwazyjny. Ma wzniesiony, wyprostowany pokrój, z czasem tworzy kępy. Pędy są nagie i rozgałęzione. Osiąga do 200 cm wysokości. Liście dolne składają się z 5-7 jajowatych listków, natomiast środkowe są 3-5-sieczne o niepodzielnej budowie. Kwitnie od lipca do września. Intensywnie żółte kwiaty języczkowate zebrane są w koszyczki. Jest odporna na mróz.

158B. Rzeżucha łąkowa R

Cardamine pratensis (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie, Ameryce Północnej i Azji. W Polsce na łąkach ta bylina jest pospolita. Łodyga wzniesiona, wewnątrz pusta, naga lub dołem z rzadka owłosiona. Kwiaty białe lub liliowe. Kwitnie od kwietnia do czerwca, jest rośliną miododajną. Jako roślina lecznicza pomaga w trawieniu, przy usuwaniu toksyn z organizmu oraz obniża poziom cukru we krwi. Jest jedną z rzadkich roślin, które rozmnażają się wegetatywnie przez dolne liście, na których jesienią powstają ukorzeniające się pączki przybyszowe. Często można na niej spotkać przypominającą ślinę wydzielinę larw owada Skoczka pienika.

159B. Sadziec plamisty O

Eutrochium maculatum (Gromada Okrytonasienne)

Bylina, potocznie nazywana Różą wiatrów, występująca dziko we wschodniej części Ameryki Północnej. Kwitnie od lipca do października wabiąc zapachem motyle i trzmiele. Duże kwiatostany, o kolorze jasnego różu, mają średnicę nawet do 30 cm. Liście najczęściej mają kolor ciemnej zieleni. Charakteryzuje się szybkim wzrostem i wraz z upływem czasu tworzy pokaźną kępę. Osiąga wysokość do 2 m i z pokroju przypomina krzew. Jest mrozoodporny o zamierającej części nadziemnej w okresie zimy. Lubi słoneczne lub lekko zacienione stanowiska oraz żyzne i wilgotne podłoża. Jest długowieczny, łatwy w uprawie i mało wymagający.

160B. Sasanka zwyczajna R

Pulsatilla vulgaris (Gromada Okrytonasienne)

Bylina występująca w całej Europie. W Polsce jest bardzo rzadka, przez niektórych uznana nawet za wymarłą. Wczesną wiosną z ziemi wyłaniają się młode, srebrzyście owłosione pędy, zwieńczone silnie owłosionym pąkiem kwiatowym, a zaraz po nich rozwijają się pierzaste, zielono-szare, filcowo owłosione liście, tworzące niewielką kępę. Fioletowo-liliowe kwiaty rozwijają się w kwietniu, gdy przekwitną, przekształcają się w duże, pierzaste, puszyste owocostany i nadal pozostają bardzo dekoracyjne. Latem roślina traci owłosienie, a jej liście stają się gładkie i błyszczące. Sasanka zasusza je jesienią, spędzając zimę pod ziemią, w postaci rozgałęzionego, grubego kłącza.

161B. Serduszka piękna O

Dicentra Formosa (Gromada Okrytonasienne)

Niewysoka bylina pochodząca z wybrzeża Pacyfiku w Ameryce Północnej, która nadaje elegancji zarówno miejscom zacienionym jak i słonecznym. Liście ma pierzaste i przypominają kształtem liście marchewki lub paproci. Roślina rośnie na wysokość do 35 cm. Od czerwca do sierpnia pojawiają się charakterystycznie zwisające, sercowate, różowe lub czerwone kwiaty. Dobrze prezentuje się wśród host i Żurawek oraz pod koronami drzew. Wymaga gleby próchniczej, dość żyznej i wilgotnej.

162B. Sit rozpierzchły R

Juncus effusus (Gromada Okrytonasienne)

Gatunek kosmopolityczny. Występuje na terenach mokrych i wilgotnych na całej kuli ziemskiej. Jest byliną zimującą w gruncie. Łodygi ma prosto wzniesione, obłe, gładkie, bezlistne, w kolorze żywozielonym. Liście są podobne do łodyg, sztyldaste. Kwiaty początkowo żółtozielone, później brązowe, są małe, niepozorne, zebrane w obfitą, rozpierzchłą, luźną rozrzutkę. Roślina tworzy bardzo gęste kępy. Może rosnąć na ubogim podłożu, ale umiarkowanie wilgotnym. Zajmuje stanowiska słoneczne lub półcieniste. Posadzony w strefie płytkiej wody w oczkach wodnych spełnia rolę naturalnego filtra wody.

163B. Skrzyp polny R

Equisetum arvense (Gromada Paprotniki)

Bylina, zwana potocznie końskim ogonem, jest jedną z najstarszych roślin na ziemi (wiek tego rodzaju oszacowano na ok. 300 milionów lat). Potężne drzewa skrzypów ery paleozoicznej dały początek pokładowi węgla kamiennego. Skrzyp polny w strefach umiarkowanych i podzwrotnikowych jest bardzo pospolity. Spotkać go można na polach, ugorach, przy drogach, w rowach, a także na łąkach, pastwiskach, nad brzegami zbiorników wodnych i w lasach. Jego puste wewnątrz łodygi są twarde i szorstkie. Skrzypia, gdy się je zdepcze lub zgniecie w dłoni. Słynie z dobroczynnych właściwości dzięki dużej zawartości "pierwiastka życia", czyli krzemu. W stworzonej przez francuskich naukowców klasyfikacji ziół o najwyższej mocy skrzyp polny zajmuje pierwsze miejsce. Udowodniono jego pozytywny wpływ na nerki, nadnercza, serce, krew oraz skórę, włosy i paznokcie.

164B. Stokrotka pospolita R

Bellis perennis (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie, Azji Zachodniej, Azerbejdżanie i Libii. W Polsce można ją spotkać na łąkach, polanach i trawnikach, a w postaci odmian ozdobnych w ogrodach. Bylina dorasta do ok. 5-20 cm wysokości i tworzy tuż nad ziemią rozłożystą rozetkę odwrótnie jajowatych liści z ogonkiem. Zakwita w marcu i może kwitnąć aż do późnej jesieni, wydając nieduże, koszyczkowe kwiatostany, złożone z 1-2 okółków smukłych, długich, białych lub różowych kwiatów języczkowych i żółtego środka, wypełnionego krótkimi kwiatami rurkowymi. Preferuje słoneczne stanowiska oraz gleby żyzne, próchnicze, przepuszczalne i umiarkowanie wilgotne o lekko kwaśnym odczynie pH.

165B. Szafran wiosenny R

Crocus vernus (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w centralnej i południowej części Europy. Jest byliną zimującą w postaci tzw. bulwocebuli, czyli zmodyfikowanej bulwiastej łodygi, przypominającej wyglądem cebulę. Bulwocebula pełni funkcję organu spichrzowego, z którego każdej wiosny odradza się roślina. Jest to organ jednoroczny, ale każdego roku powstają nowe bulwy. Z bulwocebuli wyrastają wąskie liście odziomkowe przypominające źdźbła trawy. W okresie kwitnienia nie są jeszcze w pełni rozwinięte. Na wierzchołkach mają ostre końcówki z zagęszczonych komórek do przebijania pokrywy śnieżnej. Posiada kwiaty, w zależności od odmiany, białe, różowe, purpurowe, żółte, niebieskie, a także w paski.

166B. Szalwia lepka R

Salvia glutinosa (Gromada Okrytonasienne)

Występuje od wschodnich Pirenejów aż po Krym, w Turcji, na Kaukazie i w Iranie. W Polsce osiąga północną granicę zasięgu. Posiada wzniesioną, rozgałęzioną łodygę, w dole najczęściej nagą, w górnej części lepką i mocno owłosioną włoskami prostymi i gruczołowatymi. Liście są trójkątnie jajowate, w nasadzie sercowato oszczepowate, na brzegu nieregularnie ząbkowane, na szczycie zaostrome, obustronnie owłosione. Kwiatostan może osiągać długość 15-30 cm, a kwiaty posiadają żółtą koronę o długości 3-4 cm. Kwitnie od lipca do września. Preferuje stanowiska cieniste i gleby bogate w substancje mineralne, obojętne do zasadowych, świeże do wilgotnych. Ma właściwości lecznicze.

167B. Szczaw

Rumex sp. (Gromada Okrytonasienne)

Rodzaj roślin wieloletnich obejmujący kilkaset gatunków szeroko rozprzestrzenionych na całym świecie, zwłaszcza w strefach klimatu umiarkowanego. W Polsce można znaleźć kilkadziesiąt gatunków szczawiu, ale tylko niektóre są jadalne. Są wykorzystywane w kuchni (zupa szczawiowa, sałatki), mają także znaczenie lecznicze pomagając w dolegliwościach układu pokarmowego, stłuczeniach i obrzękach.

168B. Szparag okółkowy O

Asparagus verticillatus L. (Gromada Okrytonasienne)

Roślina wieloletnia. Charakterystyczną cechą morfologiczną roślin zaliczanych do rodzaju *Asparagus* jest zredukowanie liści do łusek i pełnienie funkcji asymilacyjnych przez spłaszczone lub włosowato cienkie gałęziaki. Szparag lekarski jest uprawiany i spożywany jako warzywo (szparagi). Szereg innych gatunków jest uprawianych i wykorzystywanych jako rośliny ozdobne.

169B. Śnieżyczka przebiśnieg R

Galanthus nivalis (Gromada Okrytonasienne)

Roślina cebulowa. Występuje pospolicie na terenach leśnych środkowej oraz południowej Europy. W Polsce jest gatunkiem chronionym. Kwiaty pojawiają się bardzo wcześnie, już w lutym często "przebijają się" przez śnieg. Są śnieżnobiałe, pachnące i lubiane przez pszczoły. Płatki korony reagują na zmiany temperatury – zamykają się na noc i przy niekorzystnych warunkach pogodowych. W ogrodzie lubi stanowiska półcieniste i chłodne. Najczęściej rozmnażamy ją w ten sposób, że po kwitnieniu dzielimy duże grupy roślin na mniejsze, kiedy liście są jeszcze zielone.

170B. Trojeść krwista O

Asclepias incaranta (Gromada Okrytonasienne)

Roślina wieloletnia (bylina) o wysokości do 90 cm, o różowoczerwonych kwiatach zebranych w rozłożyste baldachy. Kwitnie od lipca do września. Pachnące wanilią kwiaty wabią owady, szczególnie motyle. Roślina polecana do obsadzania zbiorników wodnych. Po przekwitnięciu uroku rośliną nadają duże, wrzecionowate owocostany, które można zasuszyć. Lubi miejsca słoneczne, zasobne w wodę i składniki pokarmowe. Pochodzi z Ameryki Północnej.

171B. Trzykrotka wirginijska O

Tradescantia andersoniana (Gromada Okrytonasienne)

Trzykrotka wirginijska nie występuje w stanie dzikim, ponieważ powstała w wyniku skrzyżowania kilku gatunków trzykrotek pochodzących z Ameryki Północnej. Jest to kępiasta bylina o wysokości do 90 cm i mocno ulistnionych pędach. Ma gładką łodygę i lancetowate, długie liście o owłosionych blaszkach i orzęsionych brzegach. Jej kwiaty, najczęściej niebieskie pojawiają się od maja do września i zamykają się przy pochmurnej pogodzie. Wymaga gleby próchniczej, wilgotnej oraz półcienistego stanowiska.

172B. Tulipan O

Tulipa sp. (Gromada Okrytonasienne)

Rodzaj bylin cebulowych, do którego zalicza się ponad 120 gatunków i co najmniej 15 tysięcy odmian i mieszańców. Tulipany pochodzą z Azji. Do Europy zostały sprowadzone z Turcji w połowie XVI wieku i od tamtej pory cieszą się dużą popularnością. Kwiaty te nieodparcie kojarzą się z Holandią, bo to właśnie tam uprawia się najwięcej tulipanów. Optymalna pora sadzenia tulipanów to wrzesień i pierwsza połowa października, gdyż cebule przed nastaniem mrozów muszą się dobrze ukorzenieć.

173B. Turzyca japońska O

Carex morrowii (Gromada Okrytonasienne)

Ozdobna bylina pochodząca z Japonii. Posiada jasnozielone liście złotym marginesem. Dorasta do 30-40 cm wysokości i dobrze pasuje do miejsc półcienistych. Rośnie w kępach, a liście ma łukowato wygięte. Uroku dodają jej także kwiatostany o beżowej barwie, kwitnące w kwietniu i maju. Dobrze zimuje zachowując liście, ale wymaga lekkiego osłonięcia od wiatru. Zdecydowanie lepiej prezentuje się w grupie niż pojedynczo.

174B. Wrotycz pospolity R

Tanacetum vulgare L. (Gromada Okrytonasienne)

Jest byliną, posiada krótkie, walcowate kłaczki, osiąga do 150 cm wysokości i tworzy duże kępy. Występuje w Europie i znacznej części Azji. W Polsce jest pospolitą rośliną synantropijną. Jeden egzemplarz potrafi wytworzyć rocznie nawet 50 tys. nasion. Wrotycz jest rośliną trującą (niebezpieczne są zwłaszcza kwiaty), ale odstrasza muchy, kleszcze, komary, mole i pluskwy, dlatego mimo, że jest chwastem, warto go mieć w swoim otoczeniu.

175B. Ziarnopłon wiosenny R

Ficaria verna (Gromada Okrytonasienne)

Roślina wieloletnia żyznych siedlisk leśnych Europy i zachodniej Azji, ale w Polsce można go spotkać niemal wszędzie – na łąkach, w parkach, na osiedlowych trawnikach i w ogrodach. Najczęściej zakwita pod koniec marca i kwitnie przez cały kwiecień. Kwiaty mają od ośmiu do kilkunastu płatków o żółtej i wyraźnie błyszczącej w słońcu powierzchni. Otwierają się tylko w słoneczne dni. Zamykają się na noc i kiedy temperatura spada. Liście ziarnopłonu są ciemnozielone i błyszczące, mają najczęściej sercowaty lub owalny kształt, Latem pędy naziemne tej rośliny całkowicie zanikają.

176B. Złocień właściwy R

Chrysanthemum leucanthemum (Gromada Okrytonasienne)

Roślina wieloletnia silnie krzewiąca się o pędach długości 50 – 80 cm zakończonych żółto – białymi koszyczkami kwiatowymi, w których kwiaty języczkowe są koloru białego. Kwitnie od czerwca do sierpnia. Liście są tylko na dole łodygi, mają kształt lancetowaty lub łopatkowaty i są ząbkowane. Rośnie dobrze na każdej glebie w miejscu nasłonecznionym. Kwitnie od czerwca do sierpnia. Występuje na suchych łąkach, miedzach, w zaroślach i na skraju lasów na terenie całej Polski.

177B. Żagwin ogrodowy O

Aubrieta × cultorum (Gromada Okrytonasienne)

Mieszaniec powstały w wyniku skrzyżowania *Aubrieta deltoidea* (Żagwin zwyczajny - obszar Turcji oraz południowej Europy) z innymi gatunkami żagwinu. Jest niską, kępiastą byliną, dorastającą do 5-15 cm wysokości. W ogrodach ładnie i szybko się rozrasta, tworząc gęste, rozłożyste, duże poduchy lub kobierce. Jego ozdobą są pojawiające się na przełomie kwietnia i maja małe, ale liczne, różowe lub fioletowe kwiaty, które tworzą na rabacie lub skalniaku piękną, barwną plamę. Przez resztę sezonu ozdobą żagwinu pozostają gęste, częściowo zimozielone, delikatnie owłosione liście. Aby dobrze się rozwijał i obficie kwitł, potrzebuje przede wszystkim słonecznego, ciepłego i zaciszego stanowiska oraz umiarkowanie żyznej, przepuszczalnej, niezbyt wilgotnej gleby o zasadowym odczynie pH.

178B. Żurawka ogrodowa O

Heuchera saunguinea (Gromada Okrytonasienne)

Żurawki rosną dziko na zboczach i skałach w Kanadzie i Meksyku. Są to wiecznie zielone byliny o dzwonkowatych, drobnych kwiatkach zebranych w delikatne wiechy, które pojawiają się późną wiosną i latem. Liście są duże, sercowate lub zaokrąglone, często bogato unerwione, pokarbowane lub powycinane. Bylina o bardzo krótkich, silnie ulistnionych pędach, tworzących niską, zwartą kępę. Z wierzchołków pędów wyrastają wiechowate karminowoczerwone kwiatostany osadzone na długich około 40 cm łodygach. Na potrzeby ogrodów stworzono niezliczoną ilość barwnych odmian. Dobrym towarzystwem dla żurawek są funkcie, paprocie, bukszpany, iglaki i ozdobne trawy.

179B. Żywokost bulwiasty

Symphytum tuberosum L. (Gromada Okrytonasienne)

Występuje na terenie Europy. W Polsce rośnie pospolicie w Karpatach sięgając po regiel dolny, na Dolnym i Górnym Śląsku oraz na Wyżynie Lubelskiej. Łodyga wzniesiona, o wysokości do 40 cm, najczęściej nierozgałęziona, owłosiona. Liście skrętoległe, lancetowate lub szerokoeliptyczne, zwężone w nasadzie, dolne krótkoogonkowe, górne siedzące. Korona kwiatów barwy jasnożółtej, rurkowata. Nasiona z elajosomem, rozsiewane są przez mrówki. Kwitnie od kwietnia do czerwca. Rośnie w półcieniu, na glebach świeżych, wilgotnych, żyznych, o odczynach od obojętnego do zasadowego. Jest gatunkiem wskaźnikowym starych lasów.

180B. Żywokost lekarski R

Symphytum officinale (Gromada Okrytonasienne)

Bylina występująca w Europie, na Syberii i w Azji Mniejszej. Dorasta do 1 m wysokości. Tworzy mocno rozgałęziony, czarny korzeń palowy dorastający do 30 cm długości. Łodyga jest wzniesiona, kanciasta, w górnej części rozgałęziona, cała szorstko owłosiona, pusta w środku. Liście dolne są duże, ogonkowe, jajowato-lancetowate, górne mają mniejszą powierzchnię, są lancetowate i siedzące. Kwitnie w maju i czerwcu. Kwiaty mają rurkowato-dzbanowaty kształt, purpurową barwę (czasem białą lub kremową) i zebrane są w zwisające kwiatostany (typu sierpik). Można go wykorzystać do produkcji naturalnego nawozu i preparatu ochrony roślin.

Rośliny dwuletnie i jednoroczne

181DJ. Aksamitka rozpierzchła O

Tagets patula (Gromada Okrytonasienne)

Roślina jednoroczna o wysokości od 20 do 60 cm pochodząca z Ameryki Środkowej. Jej liście po ich nawet minimalnym uszkodzeniu uwalniają intensywny zapach, który skutecznie odstrasza krety i nornice, a także niektóre owady. Warto więc ją uprawiać w pobliżu innych roślin, dla których będzie stanowiła ochronną tarczę przed tymi szkodnikami.

182DJ. Aksamitka wąskolistna O

Tagetes tenuifolia (Gromada Okrytonasienne)

Roślina jednoroczna o wysokości do 30 cm pochodząca z Ameryki Środkowej. Posiada bardzo licznie, drobne, pojedyncze kwiaty będące ozdobą ogrodu do pierwszych przymrozków. Ma silnie rozgałęzione łodygi i pierzastodzielne liście, które podobnie jak u innych gatunków aksamitek, po ich uszkodzeniu uwalniają zapach, który skutecznie odstrasza szkodniki.

183DJ. Bodziszek cuchnący R

Geranium robertianum L. (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie, Azji i północnej Afryce. Jest dwuletnią rośliną pospolicie występującą na terenie całej Polski. Kwitnie od maja do września wytwarzając drobne, fioletowe kwiaty o średnicy nieprzekraczającej 1 cm. Ze względu na charakterystyczny kształt owoców przypominających wyglądem głowę ptaka z długim dziobem, bodziszek cuchnący określany był mianem bocianiego lub żurawiego noska. Ma znaczenie lecznicze.

184DJ. Chaber bławatek R

Centaurea cyanus L. (Gromada Okrytonasienne)

Występuje na terenie całej Europy oraz Syberii Zachodniej. Osiąga wysokość 30-90 cm. Jego łodyga jest cienka, owłosiona i rozgałęziona. Kwiaty ma najczęściej w kolorze ciemnobłękitnym, ale spotykane są także w kolorze czerwonym, różowym lub białym. W Polsce często rośnie dziko na polach, wśród zbóż i uważany jest za pospolity chwast polny. Wysiewany jest z nasion bezpośrednio do gruntu od marca do kwietnia. Okres kwitnienia

przypada na czerwiec, lipiec, sierpień i wrzesień. Jest rośliną miododajną i surowcem zielarskim.

185DJ. Czosnaczek pospolity R

Alliaria petiolata (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie, Afryce Północnej oraz Azji zachodniej i południowej. Na innych kontynentach inwazyjny. Jest rośliną dwuletnią. W pierwszym roku pojawiają się tylko dolne liście, które są osadzone na długich ogonkach i mają owalny lub nerkowaty kształt. W drugim roku zakwita. Kwiaty białe, dość niepozorne, pojawiają się na szczycie łodygi od kwietnia do czerwca. Na łodydze także pojawiają się liście o kształcie odmiennym niż liście dolne. Są one sercowate lub trójkątne o ząbkowanych krawędziach. Jest rośliną leczniczą i przyprawową. Sam łatwo się rozsiewa i bywa traktowany jako uciążliwy chwast.

186DJ. Dziewanna pospolita R

Verbascum nigrum (Gromada Okrytonasienne)

Występuje w Europie oraz na Syberii. W Polsce jest rośliną dwuletnią pospolitą na całym niżu i w niższych położeniach górskich. Ma pojedynczą, wzniesioną łodygę, dołem niemal obłą, górą kanciastą, o wysokości do 100 cm. Ulistnienie jest skrętoległe. Liście są jajowate, na górnej stronie słabo owłosione, na spodniej pokryte szarym kutnerem. Kwiaty zebrane w górnej części łodygi w grono przypominające kłos są żółte z czerwoną plamą u nasady. Owocem jest jajowata torebka z drobnymi nasionami rozsiewanymi przez wiatr. Zajmuje siedliska ruderalne (będące wynikiem niszczyielskiej działalności człowieka): przydroża, nasypy kolejowe, rumowiska, place budów, zniszczone gleby, wysypiska, sterty gruzu. W uprawach rolnych jest chwastem. Preferuje gleby piaszczysto-kamieniste i ubogie w wapń stąd przysłowie „Gdzie na polu dziewanna, tam bez posagu panna”.

187DJ. Fiolek polny (bratek polny) R

Viola arvensis (Gromada Okrytonasienne)

Delikatna, jednoroczna lub dwuletnia roślina zielna, pospolicie występująca na terenie całego kraju. Można ją spotkać w stanie dzikim na łąkach, polach, nieużytkach, przydrożach oraz w uprawach zbóż, rzepaku, ziemniaków czy kukurydzy, gdzie jest traktowana jako chwast. Jeżeli w uprawie pojawi się zbyt licznie, może doprowadzić do znacznego spadku plonu rośliny użytkowej (głównie zbóż i rzepaku). Jedna roślina wydaje 2500 nasion, które mogą kiełkować przez cały sezon. Nasiona rozrzuca sama lub wykorzystuje do tego zwierzęta, głównie mrówki.

188DJ. Gazania lśniąca O

Gazania splendens (Gromada Okrytonasienne)

Roślina jednoroczna o wysokości 25 – 30 cm i okazałych różnobarwnych kwiatach przypominających miniaturowe gerbery, którymi obsypuje się od lipca do pierwszych przymrozków. Jest mało wymagająca i rzadko choruje, pod warunkiem, że posadzimy ją na stanowisku słonecznym. W miejscach nawet lekko zacienionych kwiaty nie będą się rozwijały. W pochmurne dni i deszczowe lata słabo kwitnie, a kwiaty pozostają zamknięte i bledną. Dobrze rośnie w każdym rodzaju gleby. Roślina powstała w wyniku skrzyżowania kilku gatunków pochodzących z Afryki Południowej.

189DJ. Lewkonia letnia O

Matthiola incana (Gromada Okrytonasienne)

Roślina jednoroczna o wysokości do 60 cm, wielobarwnych, silnie pachnących kwiatach. Rośnie na stanowiskach słonecznych i w żyznej glebie. Ze względu na swoją urodę, lewkonie dawniej gościły niemal w każdym ogrodzie, odeszły jednak w zapomnienie na kilkadziesiąt lat ustępując miejsca iglakom, ale teraz znów powracają do naszych ogrodów. Pochodzi z obszaru Morza Śródziemnego i Wysp Kanaryjskich.

190DJ. Lwia paszcza O

Antirrhinum majus (Gromada Okrytonasienne)

Ojczyzną jej jest Europa Południowa, północna Afryka i Azja Mniejsza. Jest jednoroczną rośliną o krzaczastym pokroju i lancetowatych świeżo zielonych liściach. Tworzy wzniesione grona kwiatostanowe w niemal wszystkich kolorach z wyjątkiem niebieskiego, które mają, zależnie od odmiany, wysokość od 25 do 90 cm. Kwiaty pojawiają się od lipca do pierwszych przymrozków. Rośnie w każdej glebie. Ma właściwości lecznicze.

191DJ. Majeranek ogrodowy O

Origanum majorana (Gromada Okrytonasienne)

W Polsce uprawiany jest jako roślina jednoroczna. Jako krzewinka dorastająca do 50 cm wysokości występuje w naturze na Cyprze i w Turcji. W Polsce pojawił się w XVI wieku. Pokrój ma wzniesiony, silnie rozgałęziony, liście są drobne, eliptyczne. Cała roślina szaro omszona ma kwiaty drobne, barwy białe – różowej. Okres kwitnienia przypada od lipca do sierpnia. Jako roślina miododajna przyciąga pszczoły i motyle, ale odstrasza mrówki i ślimaki. Ma liczne właściwości lecznicze, polecany jest m.in. na katar, kaszel, chore zatoki, trawienie i na odchudzanie. Jako przyprawa chętnie dodawany jest do dań tłustych i ciężkostrawnych. W przemyśle kosmetycznym olejek wykorzystywany jest do produkcji perfum i mydeł.

192DJ. Malwa ogrodowa O

Alcea rosea (Gromada Okrytonasienne)

Malwa ogrodowa (różowa) pochodzi z Chin. Preferuje stanowiska dobrze nasłonecznione, osłonięte i żyzne podłoże. Kwitnie w okresie od czerwca do października. Osiąga wysokość 1-3 m. Łodyga jest nierozgałęzioną, wzniesioną. Liście są długoogonkowe, od sercowato-okrągławych do rombówatych, słabo 3-5-wrębne. Ich średnica wynosi nawet 30 cm. Kwiaty ma białe, różowe, żółte lub fioletowe, duże, zebrane w grona na szczycie łodygi. Płatki korony o długości od 3 do 5 cm zachodzą na siebie. Owocem jest rozłupka o długości 7-8 mm. W początkowym okresie rozwoju wymaga systematycznego podlewania. Starsze okazy dobrze radzą sobie w czasie suszy.

193DJ. Niezapominajka leśna R

Myosotis sylvestris (Gromada Okrytonasienne)

Dorasta do 30 cm wysokości. W stanie dzikim występuje w Europie środkowej i wschodniej, W Polsce rośnie dziko w zaroślach, w lasach i nad ciekami wodnymi. Jest kępiastą rośliną dwuletnią. Tworzy pachnące, zazwyczaj niebieskie (rzadziej białe lub różowe) kwiaty, zakwitające od połowy kwietnia do końca czerwca. Urodą tych roślin możemy cieszyć się

przez kilka lat, co zapewnia bogaty samoistny wysiew. Dodatkowo mrówki roznoszą jej nasiona wzdłuż i wszerz ogrodu w zamian za specjalne wyrostki na nasionach (elajosomy), które zjadają w nagrodę za transport. Liście wąskie, podługne, ciemnozielone, pokryte są delikatnym owłosieniem. Kwiat niezapominajki symbolizuje pamięć i miłość. W naszym kraju 15 maja obchodzimy Święto Polskiej Niezapominajki, który ma za zadanie przypominać o konieczności ochrony polskiej przyrody.

194DJ. Tasznik pospolity

Capsella bursa-pastoris (Gromada Okrytonasienne)

Pochodzi prawdopodobnie z basenu Morza Śródziemnego. Obecnie jest gatunkiem kosmopolitycznym, który występuje na całym świecie, także w Polsce. Występuje w różnych siedliskach, zwykle jako roślina ruderalna i trudny do wytępienia chwast. Jest rośliną dwuletnią. Posiada wzniesioną łodygę z pojedynczymi liśćmi. Więcej liści znajduje się u podstawy łodygi, tworząc rozetę. Kwiaty są białego koloru i tworzą na łodydze drobne grona. Korzeń oraz ziele zawierają związki chemiczne obniżające ciśnienie i rozszerzające naczynia krwionośne oraz pobudzające pracę serca.

195DJ. Wiesiołek dwuletni O

Oenothera biennis (Gromada Okrytonasienne)

Ta dwuletnia roślina pochodzi z Ameryki Północnej. Do Europy został przywleczony na początku XVII w. Można go spotkać na nieużytkach i rumowiskach, jest rośliną ruderalną. W Polsce występuje głównie w dolinie Wisły. W pierwszym roku wytwarza korzeń palowy z czerwonym użyłkowaniem i rozetę liści odziomkowych. Mają one kształt odwrotnie jajowaty, są tępo zakończone i przylegają do ziemi. W drugim roku wypuszcza łodygę i osiąga 50-200 cm wysokości. Liście łodygowe są węższe, lancetowate, naprzeciwległe i często mają czerwone żyłki. Sama łodyga jest gęsto owłosiona. Kwiaty są dość duże (płatki korony do 5 cm), żółte, promieniste i mają długi, cienki, potrójny słupek. Są zamknięte w dzień i otwierają się dopiero wieczorem – są zapylane przez ćmy. Kwitnie od czerwca do września. Wiesiołek wytwarza owoc w formie podługnej torebki pełen nasion bogatych w olej. Najlepiej czuje się na stanowiskach słonecznych, glebach piaszczystych i przepuszczalnych. Bardzo dobrze znosi suszę i jest całkowicie mrozoodporny. Rozmnaża się przez wysiew nasion.

196DJ. Smagliczka nadmorska O

Lobularia maritima (Gromada Okrytonasienne)

Roślina jednoroczna o wysokości do 30 cm, o silnie rozgałęzionych, pokładających się łodygach. Na ich wierzchołkach od czerwca do października pojawiają się liczne drobne, miododajne, silnie pachnące kwiaty zebrane w baldachogrona. Dobrze rośnie na glebach średnio żyznych i średnio wilgotnych. Preferuje stanowisko słoneczne. Nasiona wysiewa się w kwietniu do gruntu. Na naturalnych stanowiskach występuje w regionie Śródziemnomorskim.

197DJ. Szarłat zwisły O

Amaranthus caudatus (Gromada Okrytonasienne)

Obecnie nie posiada już żadnych naturalnych stanowisk. Pochodzi prawdopodobnie z Ameryki Środkowej i Południowej. Do Europy przywędrował na przełomie XVI i XVII w.

i rozprzestrzenił się jako roślina ozdobna. Ma zwykle od 60 do 150 cm wysokości i posiada dość sztywne, rozgałęzione łodygi czerwonej barwy. Jego jajowate liście osadzone są na łodygach skrętolegle, na długich ogonkach. Ma małe wymagania i nie potrzebuje specjalnych zabiegów pielęgnacyjnych. Preferują słoneczne stanowiska i zasobną w wapń glebę. Należy do najstarszych znanych roślin uprawnych. Jego nasiona były pokarmem Majów, Inków i Azteków zamieszkujących Amerykę przed dotarciem do niej Europejczyków.